

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**ΒΑΡΣΑΜΟΥ ΙΩΑΝΝΑ
Α.Μ.7063**

**ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Εισηγητής: Δρ. ΣΤΑΥΡΑΚΗ ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ
ΗΡΑΚΛΕΙΟ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2010**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΕΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΟΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ 1-6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ
ΔΙΕΘΝΗ ΝΟΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΤΑ-
ΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ.
ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ 7-8

**1.2 Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ (E.C.R.I.) 8-9**

1.2.1 ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ E.C.R.I. 9

1.2.1.1 ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 9-11

1.2.1.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ E.C.R.I. 11-12

1.2.1.3 ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ 12

1.2.2 Ο ΑΓΩΝΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ E.C.R.I. 12-14

**1.3 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ (RAXEN) 14-16**

**1.4 ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΔΟΕ) 1962 16**

**1.5 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΟΥ 1966 ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ 16-17**

**1.6 ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ
ΔΙΑΚΑΙΩΜΑΤΑ 1966 17-19**

1.7 Η ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ΤΗΣ UNESCO ΤΟΥ (1978) 19

**1.8 ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 1990 ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΤΟΥΣ 19**

1.9 ΣΥΝΘΗΚΗ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ – ΑΡΘΡΟ 13 (1997) 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ ΤΟΥ 1951

**2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΣΦΥΓΑ 20-22**

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ – ΚΕΦ.Δ –
ΑΡΘΡΑ 20-24 23-24

**2.2 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΣΦΥΓΑ 24**

2.3 ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ 25

2.4 ΥΠΑΤΟΣ ΑΡΜΟΣΤΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	25-26
--	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ	26-28
--	-------

3.1 ΕΡΓΑΣΙΑ	28
--------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΡΓΑΝΑ – ΘΕΣΜΟΙ

4.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ FIDH ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ	28-29
--	-------

4.2 Η ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	29-30
--	-------

4.3 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ (CERD)	30
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΤΕΙΝΟΥΝ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

5.1 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ	30-31
-----------------------------------	-------

5.2 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ	32-33
---------------------------------------	-------

5.3 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	33-36
---------------------------------	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ	36-37
---	-------

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ο ρατσισμός αποτελεί φαινόμενο που παρουσιάστηκε στην οργανωμένη ανθρώπινη κοινωνία από καταβολές του ανθρώπου. Εδράζει στην ιδέα ότι οι άνθρωποι έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά και ιδιότητες που τα οφείλουν κατά κύριο λόγο από τους προγόνους τους. Θεωρούν δηλαδή ότι «οι άνθρωποι είναι η κληρονομία τους», το οποίο μπορεί να είναι μια ανώτερη ή κατώτερη καταγωγή ή απλά το χρώμα τους του δέρματός τους και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους.

Ο ρατσισμός είναι και ο «φόβος για το ξένο», το διαφορετικό, αυτό που δε μπορούμε ή δε θέλουμε να κατανοήσουμε. Εκδηλώνεται με μεροληπτικές συμπεριφορές και ενέργειες με σκοπό τη διακριτική μεταχείριση ή και τη δημιουργία αρνητικού και ρατσιστικού ρεύματος τόσο σε ατομικό επίπεδο, από άτομο σε άτομο δηλαδή, αλλά όσο και σε συλλογικό επίπεδο, από μια ομάδα της κοινωνίας σε άλλη ομάδα.

Τα νοσηρά αυτά φαινόμενα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας καταδικάζει ο σύγχρονος άνθρωπος και προσπαθεί σε ατομικό, εθνικό ή διακρατικό πλαίσιο να τα αποτρέψει, να τα μετριάσει και να τα εξαφανίσει. Για το λόγο αυτό οι εθνικές και οι διεθνείς νομοθεσίες έχουν εμπλουτιστεί με πληθώρα κειμένων που ο κοινός τους στόχος είναι η προστασία της προσωπικότητας του ανθρώπου και οι διαφύλαξη των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του, καθώς και η προστασία του από ρατσιστικές συμπεριφορές.

Στην εργασία αυτή απαριθμούνται αναλύονται οι σημαντικότερες νομοθετικές διεθνείς ρυθμίσεις και συμβάσεις που έχουν σαν σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Εξ αυτών αναδεικνύεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία δεσμεύει την Ελλάδα και η εφαρμογή της από τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, με νομολογιακά παραδείγματα που παρατίθενται κατ' άρθρο, προσφέρει τις καλύτερες έως σήμερα διασφαλίσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου του ρατσισμού και των διακρίσεων μεταξύ των ανθρώπων. Αναφορά γίνεται και στην έννοια του αλλοδαπού και του πρόσφυγα, ως διακριτές έννοιες, οι οποίες ρυθμίζονται νομικά σε διεθνές επίπεδο.

Τέλος αναφορά γίνεται στους διεθνείς οργανισμούς και τα κοινοτικά όργανα, που ιδρύθηκαν και λειτουργούν και έχουν ως αρμοδιότητα την εφαρμογή των διεθνών κειμένων για την καταπολέμηση του ρατσισμού, προφυλάσσοντας και εξασφαλίζοντας έτσι στην πράξη την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΟΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Ο σύγχρονος ρατσισμός είναι ένα φαινόμενο ορατό ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80 , γεγονός που πιστοποιείται με ένα πλήθος συγκριτικών στοιχείων στην περίφημη έκθεση Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (1985).

Στο ιδεολογικό επίπεδο, ο σύγχρονος δυτικός ρατσισμός δύσκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αναβίωση του «κλασικού» βιολογικού ρατσισμού του 19ου αιώνα, που γεννήθηκε ταυτόχρονα με την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό σε μια στενή λειτουργική σύνδεση με τις επεκτατικές πολιτικές των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων και βρήκε την πιο αποκρουστική του έκφραση στον εθνικοσοσιαλιστικό ρατσισμό.

Ο «κλασικός» βιολογικός (ή ψευδο-επιστημονικός) ρατσισμός βασιζόταν σε τρεις αρχές: πρώτον, ότι το ανθρώπινο είδος αποτελείται από σαφώς διαχωρισμένες ομάδες με διαφορετικά βιολογικά χαρακτηριστικά, τις φυλές, δεύτερον, ότι οι φυλές αυτές μπορούν να ιεραρχηθούν σύμφωνα με μια αξιολογική κλίμακα σε ανώτερες και κατώτερες και τρίτον, ότι η λευκή φυλή, ιδίως στην πιο «καθαρή» μορφή της που εκφράζεται από τους βόρειους λαούς, είναι *ex origine* ανώτερη από όλες τις άλλες και έχει το δικαίωμα εξουσίας (που μπορεί να φθάσει έως και την εξόντωση) των κατώτερων φυλών.

Στη σημερινή συγκυρία, το συστημάτων βιολογικών δικαιολογήσεων του ρατσισμού, για μια σειρά από λόγους, δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά ως μηχανισμός ιδεολογικής υποστήριξης των ρατσιστικών στάσεων και συμπεριφορών.

Για επιστημονικούς λόγους: αφού στη σύγχρονη βιολογία δεν απορρίπτεται κατηγορηματικά μόνο η υπόθεση της ιεράρχησης των φυλών αλλά αμφισβητείται έντονα και η θεωρία της πολλαπλότητας των φυλών Για πολιτικο-συνταγματικούς λόγους: γιατί υπάρχει σήμερα σε ευρύτατα κοινωνικά στρώματα μια γενική υποστήριξη, έστω σε αφηρημένο επίπεδο, των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ισότητας. Αλλά κυρίως για ιστορικούς λόγους: γιατί αυτή η μορφή ρατσισμού συνδέθηκε άπαξ δια παντός με το ρατσισμό του εθνικοσοσιαλιστικού κράτους.

Ο σύγχρονος ρατσισμός βασίζεται όλο και περισσότερο σε άλλα επιχειρήματα, που δεν έχουν ως κύριο σημείο αναφοράς τη φυλετική κατωτερότητα.

Ο ρατσισμός αυτός στρέφεται, κυρίως -αν και όχι μόνο- εναντίον των ξένων μεταναστών, οι μετακινήσεις των οποίων στον διεθνή χώρο παρουσιάζουν μια διαφορετική φυσιογνωμία από εκείνη των πρώτων δεκαετιών μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Δεν πρόκειται πια για «μετανάστευση της ζήτησης», όπως εκείνη από τις Ευρωπαϊκές μεσογειακές Χώρες προς τη Γερμανία και τη Γαλλία ή από τις χώρες της Κοινοπολιτείας προς τη Μεγάλη Βρετανία, που είχε την κύρια αίτια της στις ανάγκες της αγοράς εργασίας των χωρών υποδοχής κατά τη μακρά περίοδο της μεταπολεμικής οικονομικής τους ανάπτυξης και ενθαρρύνθηκε άλλωστε όχι μόνο από τις επιχειρήσεις άλλα και από τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών. Αλλά για μια «μετανάστευση της προσφοράς», ανεξάρτητη σε μεγάλο βαθμό από το ρυθμό των οικονομικών κύκλων, τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και τη μεταναστευτική πολιτική των χωρών υποδοχής, που θα παραμείνει ένα σταθερό φαινόμενο και προορισμένο να αυξηθεί τα επόμενα χρονιά. δομικό στοιχείο ενός κόσμου ολοένα πιο διαιρεμένου σε δραματική μορφή μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών. Με τη διαφορά, σε σχέση με τη Μεταπολεμική περίοδο, ότι χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα, που υπήρξαν στο παρελθόν χώρες αποδημίας, έχουν πλέον μεταβληθεί σε χώρες προορισμού μετανάστευσης.

Σύμφωνα με μια ευρέως διαδεδομένη άποψη στην επιστημονική κοινότητα, η κυρίαρχη μορφή του νέου Ευρωπαϊκού ρατσισμού είναι ο «πολιτισμικός» ρατσισμός, που βασίζεται στη διεκδίκηση της ανωτερότητας διαφορετικότητας του συστήματος των αξιών, του πολιτισμού, του τρόπου ζωής μιας εθνικής ομάδας απέναντι στις αξίες, τον πολιτισμό, τον τρόπο ζωής άλλων ομάδων.

Ένας κρίσιμος παράγων για την εμφάνιση του «πολιτισμικού» ρατσισμού υπήρξε η παρουσία σε ορισμένες χώρες, ιδίως στη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Μεγάλη Βρετανία, ξένων μεταναστών προερχομένου από περιοχές γεωγραφικά και κυρίως πολιτισμικά μακρινές: π.χ. στην περίπτωση τη Γαλλίας από τις χώρες του Μαγκρεμπ, στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας από τις χώρες της Νέας Κοινοπολιτείας. Ο «πολιτισμικός» ρατσισμός θεμελιώνεται βασικά σε δύο θέσεις; Α) στην υπόθεση του ασυμβίβαστου των πολιτισμικών διαφορών, που καθιστά αντικειμενικώς αδύνατη τόσο την πολιτιστική ενσωμάτωση των ξένων μεταναστών όσο και την προοπτική μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, και Β) στην επίκληση ενός υποτιθέμενου «φυσικού» (ή και συνταγματικού) δικαιώματος κάθε εθνικής ομάδας στη διατήρηση της ταυτότητας της, στο όνομα του οποίου δικαιολογείται κάθε είδους προληπτική μεταχείριση σε βάρος των ξένων μεταναστών, που αποτρέπει ανάμειξη τους με τους αυτόχθονες.

Υπάρχει μεγάλη συνάρτηση μεταξύ εθνικισμού και «πολιτισμικού» ρατσισμού. Η υποτίμηση των αξιών, του πολιτισμού και του τρόπου ζωής άλλων εθνικών ομάδων είναι παράγωγο της έμφασης που δίνει μια πλειονότητα στη δική της πολιτισμική ταυτότητα, την οποία θεωρεί ως ανώτερη. Από την άποψη αυτήν δεν είναι εύκολη η διάκριση του εθνοκεντρισμού και «πολιτισμικού» ρατσισμού και είναι χαρακτηριστικό, ότι αρκετοί συγγραφείς χρησιμοποιούν τις δυο αυτές έννοιες αδιάκριτα. Ωστόσο, ο «πολιτισμικός» ρατσισμός είναι κάτι περισσότερο, γιατί περιέχει ως συστατικό του στοιχείο μια επιταγή χλευασμού και περιθωριοποίησης εκείνων που δεν ανήκουν στην κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα.

Η θεωρία του «πολιτισμικού» ρατσισμού αναφέρεται σε μία πραγματική μορφή του σύγχρονου δυτικού ρατσισμού. Εκείνη που εκδηλώνεται κατά κύριο λόγο σε «κοινωνίες χωρίς ομοιογένεια» (ανθρωπολογική, εθνική, θρησκευτική, πολιτισμική), που χαρακτηρίζεται από την παρουσία στο εσωτερικό τους «μεταναστευτικών Κοινοτήτων» οποίες αποτελούν ταυτόχρονα και «πολιτισμικές μειονότητες». Αυτές οι «πολιτισμικές μειονότητες» (π.χ. οι Βόρειο-Αφρικανοί Μουσουλμάνοι στη Γαλλία, οι Τούρκοι στη Γερμανία, οι ΝοτιοΑσιάτες Μουσουλμάνοι, Αφρο-Καραϊβικανοί στη Μεγάλη Βρετανία) διεκδικώντας - μεταξύ άλλων - και το δικαίωμα στη διατήρηση των πολιτισμικών τους ταυτοτήτων, έρχονται σε αντιπαράθεση ή και σε σύγκρουση με τις αξίες και μοντέλο της κυρίαρχης εθνοπολιτισμικά ομάδας στη χώρα που έχουν την κατοικία τους.

Η υπόθεση Rushdie στη Μεγάλη Βρετανία, που βρήκε αντιμέτωπες τις Μουσουλμανικές κοινότητες στη Βρετανία με το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, λόγω της μαζικής κινητοποίησης τους για την απόσυρση του βιβλίου του Rushdie «Σατανικοί Στίχοι», το οποίο θεωρήθηκε από αυτές ως βλάσφημο για το Ισλάμ, αλλά και της άρνησης τους να διαφοροποιηθούν σε πολιτικό επίπεδο από τη στάση του θεοκρατικού καθεστώτος του Ιράν που «καταδίκασε» σε θάνατο το συγγραφέα των «Σατανικών Στίχων».

Και η υπόθεση του chador των μουσουλμάνων μαθητριών στη Γαλλία, που αναζωπύρωσε το φόβο του Ισλάμ στη γαλλική κοινωνία, με αφορμή την επιμονή ορισμένοι μουσουλμάνων Γαλλίδων μαθητριών του Λυκείου να τους επιτραπεί να φορούν στο σχολείο την παραδοσιακή Ισλαμική μαντίλα και προς στιγμήν φαινόταν ικανή να εξελιχθεί σε μια ανοικτή πολιτισμική σύγκρουση, την οποία εκτόνωσε ως ένα βαθμό η μετριοπαθής στάση του (τότε) Υπουργού Παιδείας Lionel Jospin, ο οποίος άφησε την ελεύθερη επιλογή σε κάθε σχολείο να κρίνει κατά περίπτωση, αν σύντρεχε λόγος απαγόρευσης μιας τέτοιας έκφρασης των θρησκευτικών πεποιθήσεων εντός των σχολικών αιθουσών.

Ο «πολιτισμικός» ρατσισμός είναι μια μόνο από τις σύγχρονες μορφές του Ευρωπαϊκού ρατσισμού, αυτή που έχει συγκεντρώσει πάντως το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των μελετητών, ίσως γιατί συναρτάται άμεσα με το πρόβλημα της πολυπολιτισμικότητας, που έχει αναδειχθεί σε αντικείμενο μιας ευρείας διεθνούς και ευρωπαϊκής συζήτησης. Δεν είναι όμως ακόμη τουλάχιστον όχι ακόμη, μέχρις ότου - και στο μέτρο που- επαληθευθεί η απαισιόδοξη πρόγνωση του Samuel Huntington για την επερχόμενη «σύγκρουση μεταξύ πολιτισμών» η κυρίαρχη μορφή του Ευρωπαϊκού ρατσισμού.

Μια άλλη εξ ίσου ή και περισσότερο εδραιωμένη μορφή ρατσισμού στον ευρωπαϊκό χώρο είναι ο «ανταγωνιστικός» ρατσισμός, που στρέφεται και αυτός κυρίως εναντίον των ξένων μεταναστών. Ο ρατσισμός αυτός γεννάται από την προάσπιση του θεωρούμενου ως αποκλειστικού ή προνομιακού δικαιώματος αυτοχθόνων πολιτών στην πρόσβαση σε κοινωνικούς πόρους. Στην προοπτική αυτή, οι ξένοι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως ανεπιθύμητοι ανταγωνιστές στην αγορά εργασίας που ευθύνονται για την αύξηση της ανεργίας μεταξύ των αυτοχθόνων ή για την επιδείνωση των όρων εργασίας του εγχώριου δυναμικού λόγω της «διαθεσιμότητας» τους σε μεγαλύτερη εκμετάλλευση, ή ως άβολοι ή ενδεείς χρήστες κοινωνικών υπηρεσιών που πολλαπλασιάζουν τα προβλήματα των υπηρεσιών αυτών και την αποτελεσματικότητά τους (π.χ. των δημόσιων σχολείων, του εθνικού συστήματος υγείας), ή ως παρείσακτοι σε ήδη υποβαθμισμένες θέσεις τις οποίες απαξιώνουν με την παρουσία τους ακόμη περισσότερο.

Πρόκειται για μια μορφή ρατσισμού που μπορεί να ερμηνευθεί με βάση την έννοια του «αποδιοπομπαίου τράγου», που προσδιορίζει εκείνο το υποκείμενο στο οποίο επιρρίπτεται από άλλους η ευθύνη για μια κατάσταση κρίσης που έχει πολλές αιτίες, ενδεχομένως ανεξάρτητες από την παρουσία ή τη συμπεριφορά του. Ο τύπος αυτός ρατσισμού είχε ήδη σκιαγραφηθεί από τον Tocqueville και τον Weber που ερμήνευσαν την αντιπάθεια των «φτωχών λευκών» Αμερικανών απέναντι στους μαύρους την περίοδο πριν από την κατάργηση της δουλείας, όταν ήταν πλέον ορατή μια τέτοια εξέλιξη, ως αντίδραση των πρώτων για το ενδεχόμενο της κατάργησης της απόστασης που τους χώριζε από τους δεύτερους και απώλειας του κοινωνικού τους status, και αναλύθηκε σε βάθος από τον Gunnar Myrdal στο μνημειώδες έργο του: «An American Dilemma : The Negro Problem and Modern Democracy» (1944), με αναφορά στο ίδιο φαινόμενο μετά την κατάργηση της δουλείας.

Ένα ανάλογο φαινόμενο αντιπάθειας και εχθρότητας απέναντι στους ξένους μετανάστες αναπτύσσεται σήμερα με αυξανόμενους ρυθμούς στο εσωτερικό των ευρωπαϊκών κοινωνιών, ιδίως μεταξύ εκείνων ο αριθμός των οποίων διαρκώς αυξάνει, που δεν έχουν πρόσβαση με κανονικό και σταθερό τρόπο σε ένα

προστατευόμενο εργασιακό καθεστώς ή δυσκολεύονται όλο και περισσότερο -τούτο αφορά κατεξοχήν τους νέους- ακόμη και να βρουν μια θέση εργασίας με αξιοπρεπή αμοιβή.

Ίσως όμως, η πιο διαδεδομένη μορφή του συγχρόνου ρατσισμού να είναι ο «φοβικός» ρατσισμός. Ένας ρατσισμός που τροφοδοτείται από συναισθήματα συλλογικής αγωνίας συνδεδεμένα με κοινωνικές απειλές, όπως η αύξηση της εγκληματικότητας, η διακίνηση και το εμπόριο ναρκωτικών, ο φόβος σεξουαλικών επιθέσεων, η διάδοση μολυσματικών νόσων, που στον «κοινό νο» συνδέονται με την παρουσία των ξένων μεταναστών. Όπως στην περίπτωση του «ανταγωνιστικού» ρατσισμού αναπτύσσεται και εδώ η διαδικασία του «αποδιοπομπαίου τράγου», με αποτέλεσμα φαινόμενα που έχουν την αιτία τους σε πολλούς παράγοντες συνδυαστικά, να εξηγούνται απλουστευτικά με την επίκληση και τον υπερτονισμό ενός μόνο εξ αυτών.

Έτσι, η πιο χαρακτηριστική περίπτωση παραγωγής «φοβικού» ρατσισμού, είναι όταν δημιουργείται στην κοινή γνώμη η πεποίθηση ότι οι ξένοι μετανάστες είναι συλλογικά υπεύθυνοι για την αύξηση της εγκληματικότητας, διαδικασία στην οποία καθοριστικό ρόλο παίζουν τα μέσα πληροφόρησης με την έμφαση και δραματοποίηση της εγκληματικότητας των ξένων μεταναστών και τη μαζική χρήση αρνητικών εθνικών στοιχείων.

Άλλα στοιχεία που θα μπορούσαν να αποδραματοποιήσουν το κλίμα αυτό ή να φωτίσουν το πρόβλημα από άλλες πλευρές, π.χ. το γεγονός ότι οι πραγματικοί δείκτες της εγκληματικότητας των ξένων μεταναστών εν μέρει μόνο επιβεβαιώνουν το συσχετισμό της παρουσίας τους με την αύξηση της εγκληματικότητας ή ότι το καθεστώς παρανομίας κάτω από το οποίο υποχρεώνονται να ζουν οι περισσότεροι εξ αυτών διαμορφώνει ένα ιδανικό περιβάλλον για την ανάδυση εγκληματικών συμπεριφορών εκ μέρους τους, σπανίως προβάλλονται από τα μέσα πληροφόρησης, που αναδεικνύονται έτσι στον κεντρικό πρωταγωνιστή της νομιμοποίησης και αναπαραγωγή: της μορφής αυτής ρατσισμού.

Αυτοί οι τρεις τύποι ρατσισμού συνθέτουν το φαινόμενο του «νέου ρατσισμού ή νεοοατσισμού» που ορθά χαρακτηρίζεται ως ένας «ρατσισμός χωρίς φυλές», για να επισημανθεί η διάφορα του από τον «κλασικό» βιολογικό ρατσισμό. Βέβαια, στην καθημερινή ζωή δεν εκδηλώνονται κατ' ανάγκην με καθαρό τρόπο, ο καθένας σε αυτόνομη και ολοκληρωμένη μορφή, αλλά συχνά παρουσιάζουν μια μικτή φυσιогνωμία

Η διάκριση ανάμεσα σε «κλασικό» ρατσισμό και νεορατσισμό δεν αναφέρεται κατ' ανάγκην σε δύο διαφορετικές πρακτικές ρατσισμού, μία «κλασική» μορφή που

έχει ως σκληρό πυρήνα τη βία και μια άλλη «σύγχρονη» που εκφράζεται με ηπιότερες συμπεριφορές (μολονότι στα σημερινά δημοκρατικά Κράτη συχνότερες είναι αυτές οι τελευταίες). Είναι λάθος να θεωρούμε το νεορατσισμό ως ένα «soft»ρατσισμό καθώς η βία είναι εγγενές στοιχείο κάθε μορφής ρατσισμού, ανεξάρτητα από τα θέματα και τα αντικείμενα του, και τούτο ισχύει και για το νεορατσισμό, ο οποίος από τη στιγμή που γίνεται πρακτική, μπορεί να εκδηλωθεί, όπως αποδεικνύει η ευρωπαϊκή εμπειρία, με ακραίες μορφές βίας.

Η διάκριση ανάμεσα σε «κλασικό» ρατσισμό και νεορατσισμό έχει νόημα κυρίως στο επίπεδο των ρατσιστικών προκαταλήψεων και χρησιμεύει στο να καταδείξει το μετασχηματισμό του περιεχομένου και της λεκτικής έκφρασης αυτών των προκαταλήψεων, που από ανορθολογικές και χονδροειδείς έχουν γίνει στη σημερινή συγκυρία περισσότερο λογικοφανείς και εκλεπτυσμένες. Από την άποψη αυτή, η διάκριση ανάμεσα σε «κλασικό» ρατσισμό και νεορατσισμό θέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να κατανοηθεί στη σημερινή πραγματικότητα ο ρόλος των μέσων πληροφόρησης στη νομιμοποίηση και αναπαραγωγή του ρατσισμού.

Οι ιδεολογικές μεταμορφώσεις του ρατσισμού εκφράζονται στο επίπεδο των μέσων πληροφόρησης με την υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου και λανθάνοντος ρατσιστικού λόγου, αλλά αρκετά πειστικού, καθώς στηρίζεται σε «γεγονότα» που δεν μπορούν εύκολα να αμφισβητηθούν (η εγκληματικότητα για παράδειγμα των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα όσο και αν δραματοποιείται και γιγαντώνεται είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα) και όχι σε φανταστικές κοινωνικές κατασκευές που στερούνται παντελώς αποδείξεων (μόνο περιθωριακά ρατσιστικά έντυπα επενδύουν ακόμη στο μύθο της φυλής, αλλά δεν οφείλεται βέβαια σε αυτά η ανάπτυξη ρατσιστικοί προκαταλήψεων στην κοινή γνώμη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ - ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΔΙΕΘΝΗ ΝΟΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ. ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Χρήσιμη είναι η αναφορά στο γενικό νομικό πλαίσιο που αποβλέπει στην κατάργηση των διακρίσεων και την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και της ξενόφοβης στάσης.

Η Σύμβαση της UNESCO κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την κατάργηση των διακρίσεων κατά των γυναικών και η Σύμβαση με αριθμ. 113 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την κατάργηση των διακρίσεων στον τομέα της ανεργίας αποτελούν επίσης σημαντικά βασικά κείμενα που συμπληρώνουν το νομικό πλέγμα της προστασίας.

Πολλά άλλα κείμενα και ιδίως τα βασικά διεθνή κείμενα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1966 για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους, η Αμερικανική Σύμβαση του 1979, ο Αφρικανικός Χάρτης του 1981, όπως και οι Συμβάσεις για τους προσφυγές, τους μετανάστες, τους εργάτες, τις μειονότητες, μπορούν κάλλιστα να χρησιμοποιούνται και αυτοτελώς για την καταπολέμηση των απεχθών και απαράδεκτων φαινομένων ρατσισμού, ξενοφοβίας και μη ανεκτικότητας.

Αναμφισβήτητα, από όπου και αν αρχίσει μια διάκριση, αν δεν έχει χτυπηθεί στη γένεση της, επεκτείνεται έπειτα σε όλους τους τομείς (φυλή, φύλο, πολιτικές πεποιθήσεις, θρησκεία, ιθαγένεια κ.λ.π.) σε τρόπο που οδηγεί στην καταστροφή του υπέρτατου αγαθού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Υπάρχουν επίσης καταστάσεις που δεν αποτελούν ακριβώς διάκριση ή ξενοφοβία ή μη ανεκτικότητα. Συνιστούν όμως τον προθάλαμο, μιας υφέρπουσας στάσης που με το χρόνο, αν δεν ανατραπεί, παίρνει διαστάσεις καταστροφής των δικαιωμάτων.

Στο διεθνές πεδίο τουλάχιστον ο νομικός ορίζοντας, παρουσιάζει ποικιλία ως προς την ένταση και το περιεχόμενο των κανόνων που τον συνθέτουν και ως προς τους αποδέκτες. Επίσης πολλά κείμενα όπως εκείνα του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) έχουν αμφισβητούμενη νομική δεσμευτικότητα. Ο πληθυσμός των κειμένων δεν αποτελεί ενισχυτικό για τα ανθρώπινα δικαιώματα παράγοντα, γιατί δημιουργεί συγχύσεις μεταξύ ορισμών και

υποχρεωτικών ρυθμίσεων. Η συνύπαρξη όμως διεθνών κειμένων με το αυτό αντικείμενο αναδεικνύει το καθεστώς της διακειμενικότητας στο διεθνές δίκαιο. Πρόκειται για το φαινόμενο κατά το οποίο ένας προστατευτικός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κανόνας βρίσκεται σε κείμενο που είναι συμβατικό, ενώ συγχρόνως περιλαμβάνεται και σε μη συμβατικό κείμενο με άλλη ή με την αυτή διατύπωση, με άλλους ή τους αυτούς αποδέκτες. Και ναι μεν αυτό βοηθά στο να δημιουργείται μια ατμόσφαιρα δικαίου, αλλά αποτελεί και άλλοθι για όσα κράτη επικαλούνται την ιδιότητα τους ως απόδειξη του μη συμβατικού σκέλους της διατάξεως. Η διακειμενικότητα μπορεί να συνδράμει στην αναβάθμιση κειμένων τα οποία κατά τη γένεση τους δεν είχαν κανονιστικό χαρακτήρα.

Όλοι οι Διεθνείς Οργανισμοί θεωρούν υποχρέωση τους να ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πρέπει όμως να τονισθεί ότι τα αρμόδια διεθνή όργανα, εκείνα κυρίως που έχουν την ευθύνη της εφαρμογής των διατάξεων που επιβάλλουν δικαιώματα και υποχρεώσεις στα κράτη, έχουν αναπτύξει πολύτιμη πρακτική που αρχίζει από τον «εποικοδομητικό διάλογο».

Ακολουθεί ανάλυση των βασικότερων διεθνών κειμένων:

1.2 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (E.C.R.I.)

Το Μάρτιο του 1994 το Συμβούλιο της Ευρώπης ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά

του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (E.C.R.I.) προκειμένου να υιοθετηθεί ένα σχέδιο

δράσης για την καταπολέμηση του φαινομένου του ρατσισμού και της ξеноφοβίας, και

ανέλαβε την διοργάνωση Ευρωπαϊκής εκστρατείας για την νεολαία κατά του Ρατσισμού, της Ξενοφοβίας, του Αντισημιτισμού και της Μισαλλοδοξίας.

Ταυτόχρονα, εγκαινίασε την «χώρας προς χώρα» προσέγγιση των σχετικών με το ρατσισμό νομοθεσιών και πολιτικών των κρατών – μελών του, με σκοπό την διατύπωση συστάσεων για αναθεώρηση και βελτίωση αυτών, όπου απαιτείται. Αυτό είναι που καθιστά την E. C. R .I. ως όργανο προώθησης πολιτικού διαλόγου με ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις αλλά και θέσπισης μέτρων προαγωγής κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λαμβάνοντας υπόψη και

την Ανακοίνωση της Επιτροπής κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, στα πλαίσια καταπολέμησης των προαναφερθέντων φαινομένων, εντάσσει την επεξεργασία από τα κράτη – μέλη, εθνικής στρατηγικής, με βάση ιδιαίτερες πρακτικές και εμπειρίες όπως και την ενίσχυση της συνεργασίας με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία.

1.2.1 Περιληπτικά το πρόγραμμα δράσης της E. C. R .I.

Το πρόγραμμα δραστηριοτήτων της ECRI όπως έχει διαμορφωθεί μετά την πρώτη

πενταετία λειτουργίας της, περιλαμβάνει τρεις πτυχές: την κράτος προς κράτος προσέγγιση, την εργασία πάνω σε γενικά θέματα και τις δραστηριότητες τις σχετικές με την κοινωνία των πολιτών.

1.2.1.1 Κράτος προς κράτος προσέγγιση

Σε αυτή την προσέγγιση η ECRI, εξετάζει προσεκτικά την επικρατούσα κατάσταση στα Κράτη-Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης την αναλύει και έπειτα διατυπώνει συστάσεις και προτάσεις , αναφορικά με το πώς τα προβλήματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας μπορούν να αντιμετωπιστούν.

Οι εκθέσεις της ECRI έχουν μορφή «σχεδίου»¹ στα ενδιαφερόμενα Κράτη-Μέλη, έπειτα

αρχίζει η διαδικασία εμπιστευτικού διαλόγου με τις αρμόδιες αρχές των Κρατών αυτών.

Υπάρχει συνεχής επανεξέταση του περιεχομένου της έκθεσης σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του διαλόγου. Ύστερα, η έκθεση αποκτά την τελική μορφή της και παραδίδεται στις Κυβερνήσεις των Κρατών με τη διαμεσολάβηση της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η έκθεση δημοσιοποιείται δύο μήνες μετά τη

διαβίβαση της, εφόσον η Κυβέρνηση του ενδιαφερόμενου Κράτους δεν εκφράσει αντίθετη βούληση.

Το 1998 η ECRI ολοκλήρωσε τον πρώτο γύρο των Κράτος προς Κράτος εκθέσεων

για όλα τα Κράτη-Μέλη. Τον Ιανουάριο του 1999 άρχισε το δεύτερο στάδιο της Κράτος προς Κράτος προσέγγισης, όπου διήρκησε τέσσερα χρόνια και κάλυψε το σύνολο των Κρατών-Μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, με σκοπό την παραγωγή

περίπου δέκα ξεχωριστών εκθέσεων ετησίως. Το επόμενο στάδιο συνδυάζει τις εκθέσεις με την καταγραφή των προτάσεων, που περιλαμβάνονται στις πρώτες εκθέσεις της ECRI για κάθε Κράτος, την ενημέρωση των πληροφοριών που υπάρχουν στις αρχικές εκθέσεις και την ανάλυση θεμάτων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

για τις χώρες που αφορούν.

Μόνο έτσι μπορεί να δημιουργηθεί μία λεπτομερειακή και αναλυτική εικόνα της

κατάστασης αναφορικά με το ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία σε κάθε Χώρα, ακολουθεί

1 Π. Νάσκου – Περράκη “η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην Ελλάδα και την Ευρώπη. εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα 2000 σελ. 104
μια επίσκεψη των αρμόδιων εισηγητών-μελών της Επιτροπής ύστερα συντάσσεται το σχέδιο κάθε νέας έκθεσης.

Η δημοσιοποίηση των εκθέσεων της ECRI για κάθε Κράτος χωριστά αποτελεί σημαντικό στάδιο για την ανάπτυξη ενός συνεχιζόμενου και παραγωγικού διαλόγου μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των αρχών των Κρατών- Μελών. Αυτό έχει

σαν σκοπό να βρεθούν λύσεις στα προβλήματα του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, που

αντιμετωπίζουν τα Κράτη. Αναγκαία είναι και η συνεισφορά των μη κυβερνητικών οργανώσεων και τυχόν άλλων σωματίων ή ανεξάρτητων οργανώσεων, που δραστηριοποιούνται σ' αυτό το χώρο και με αυτό το αντικείμενο δράσης, είναι ένα ευπρόσδεκτο μέρος αυτής της διαδικασίας και στοχεύει στη διασφάλιση της συνεισφοράς της ECRI να είναι όσο πιο εποικοδομητική και χρήσιμη γίνεται.

1.2.1.2 Ο ρόλος της ECRI

Η ECRI εργάζεται πάνω σε μια σειρά συστάσεων γενικής πολιτικής, απευθυνόμενων στις κυβερνήσεις όλων των Κρατών-Μελών. Οι συστάσεις αυτές παρέχουν τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές ώστε να δημιουργηθούν και να υπάρξουν «αναλυτικές εθνικές πολιτικές»².

Με την πρώτη σύσταση γενικής πολιτικής της ECRI καλύπτεται ένα ευρύ φάσμα μέτρων και εκφράζεται η βασική προσέγγιση που η Επιτροπή θέτει ως θεμέλιο για την καταπολέμηση του ρατσισμού.

Με την δεύτερη σύσταση γενικής πολιτικής της ECRI εστιάζεται ο ρόλος ειδικευμένων σωμάτων σε εθνικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα εθνικές επιτροπές ή ο θεσμός του Ombudsman για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Με την τρίτη σύσταση γενικής πολιτικής γίνεται αναφορά στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας ως προς τους τσιγγάνους .

Με την τέταρτη σύσταση γενικής πολιτικής έχει σαν στόχο την προώθηση εθνικών ερευνών με αντικείμενο την εμπειρία και την αντίληψη των διακρίσεων του ρατσισμού από την “οπτική γωνία των πιθανών θυμάτων”³.

Με την πέμπτη σύσταση γενικής πολιτικής γίνεται αναφορά στην καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων έναντι των Μουσουλμάνων.

Έχουν γίνει διάφορες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν το χώρο και το ρόλο της εκπαίδευσης στην καταπολέμηση του ρατσισμού και το πρόβλημα της διάδοσης ρατσιστικών μηνυμάτων μέσω του INTERNET.

2 Π. Νάσκου – Περράκη “η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην Ελλάδα και την Ευρώπη. εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα 2000 σελ. 105

3 Ν. Φραγκάκης “Καταπολέμηση ρατσισμού στην Ευρώπη και η Ευρωπαϊκή επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας ” εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα 2000, σελ. 106

του Ombudsman για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας.

Με την τρίτη σύσταση γενικής πολιτικής γίνεται αναφορά στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας ως προς τους τσιγγάνους .

Με την τέταρτη σύσταση γενικής πολιτικής έχει σαν στόχο την προώθηση εθνικών ερευνών με αντικείμενο την εμπειρία και την αντίληψη των διακρίσεων του ρατσισμού από την “οπτική γωνία των πιθανών θυμάτων”³.

Με την πέμπτη σύσταση γενικής πολιτικής γίνεται αναφορά στην καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων έναντι των Μουσουλμάνων.

Έχουν γίνει διάφορες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν το χώρο και το ρόλο της εκπαίδευσης στην καταπολέμηση του ρατσισμού και το πρόβλημα της διάδοσης ρατσιστικών μηνυμάτων μέσω του INTERNET.

Η ECRI σκοπεύει να αναπτύξει μία στενή συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η συνεργασία ήταν ένα από τα συμπεράσματα της πρώτης κοινής συνάντησης τον Ιούνιο 1999 μεταξύ των προεδρείων των δύο οργάνων στο Παρίσι.

1.2.1.3 Σχέσεις με την κοινωνία των πολιτών

Η επιτροπή έχει άλλο ένα τομέα δράσης, την ανάπτυξη σχέσεων με τους πολίτες καθώς και την συνεργασία της με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Αυτό είναι σημαντικό καθώς είναι ο μόνος τρόπος ώστε να υπάρξει πραγματικά μία θετική επίδραση ώστε να συντελέσουν πραγματικά στην αλλαγή της ζωής των θυμάτων του ρατσισμού και των διακρίσεων.

Προκειμένου να αναπτυχθούν οι σχέσεις με την κοινωνία των πολιτών και της επιτροπής γίνονται μεταξύ άλλων και τα εξής :

Χρήση ενός site στο internet με τίτλο “καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας” η ιστοσελίδα είναι η ακόλουθη : www.ecri.coe.int.

Παραγωγή πληροφοριακού δελτίου που αποστέλλεται σε πολλές διευθύνσεις.

Διάφορα συνέδρια και συναντήσεις με σκοπό την συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται με το συγκεκριμένο θέμα.

Συμμετοχή σε διάφορες εκδηλώσεις που κάνουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Χρήση των Μ.Μ.Ε. για την διάδοση στους πολίτες της δράσης των Μ.Κ.Ο. και της ECRI.

1.2.2 Ο αγώνας κατά του ρατσισμού από την ECRI

Από το 1997 η ECRI συντάσσει Ετήσια Έκθεση για τη δράση της, την υποβάλλει στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και την δημοσιεύει.

Στην Ετήσια Έκθεση της επιτροπής για το επόμενο έτος ,(1998), που δημοσιεύθηκε την άνοιξη του 1999 περιλαμβάνονται οι ακόλουθες κύριες τάσεις :

Από τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν από τις δραστηριότητες της, η ECRI είναι τώρα σε θέση να φωτίσει μερικές από τις κυριότερες τάσεις, οι οποίες διαμορφώνουν το υπόβαθρο για την εργασία και τις μελλοντικές πρωτοβουλίες της. Οι τάσεις ποικίλλουν από χώρα σε χώρα, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και την έκταση τους. Η ECRI θεωρεί ότι οι γενικές αρνητικές τάσεις έχουν επαρκώς επεκταθεί ώστε να δικαιολογήσουν την ιδιαίτερη αναφορά τους.

Το γνώρισμα της Ευρωπαϊκής απογραφής είναι η εμμονή στις διακρίσεις σε διάφορα επίπεδα (απασχόληση, στέγαση, παροχή υπηρεσιών, απόκτηση ιθαγένειας κ.λ.π.) αναφορικά με τα μέλη των μειονοτικών ομάδων. Η κατάσταση γίνεται δυσχερής, λόγω έλλειψης αποτελεσματικών προβλέψεων κατά των διακρίσεων στα περισσότερα Κράτη-Μέλη.

Υπάρχουν σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες νομοθετικές ρυθμίσεις που μπορεί κανείς να κριτικάρει γιατί προβαίνουν σε διακρίσεις έναντι συγκεκριμένων κατηγοριών ανθρώπων που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, την εθνικότητα, την εθνότητα, τη θρησκεία κ.λ.π. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι καθημερινές διακρίσεις προέρχονται περισσότερο από πρακτικές από την πλευρά τόσο του κράτους όσο και ατόμων. Αυτό συνδέεται στενά με μια μη ικανοποιητική εφαρμογή των υπαρχουσών αντιρατσιστικών διατάξεων - ένα επαναλαμβανόμενο χαρακτηριστικό στις εκθέσεις της Επιτροπής για την κατάσταση που επικρατεί στην κάθε χώρα.

Η συνεχώς αυξανόμενη εχθρότητα σε βάρος μεταναστών, προσφύγων και ατόμων που αναζητούν άσυλο προβάλλεται όλο και περισσότερο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από ορισμένους πολιτικούς. Αντανακλάται, στην περιοριστική νομοθεσία και σε μέτρα που δεν εγγυώνται πάντα το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υιοθέτηση αυτών των μέτρων ευνοείται, σε γενικές γραμμές, από το γεγονός ότι δημοκρατικές πολιτικές παρατάξεις, φοβούνται μη χάσουν την εκλογική υποστήριξη μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού, τα οποία υποτίθεται ότι είναι εχθρικά απέναντι στους αλλοδαπούς, απομακρύνονται συνεχώς από την ιδέα μιας κοινωνίας βασισμένης στις αρχές της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης.

Άλλο θέμα ανησυχίας είναι η αύξηση των διακηρύξεων ρατσιστικής ή εθνοτικής βίας και πρόκλησης σε φυλετική ή εθνική μισαλλοδοξία.

Η ραγδαία ανάπτυξη εξτρεμιστικών ακροδεξιών οργανώσεων στην Ευρώπη είναι μία τάση που παίζει θεμελιώδη ρόλο στην εξάπλωση των φαινομένων εχθρότητας και βίας.

Η συνεχιζόμενη παρουσία ρατσισμού και προκαταλήψεων στους κρατικούς θεσμούς (στο δικαστικό σύστημα, στην αστυνομία, στα σχολεία κ.λ.π.) συνοδεύεται από μια αποτυχία εκ μέρους των κυβερνήσεων να δώσουν στα θέματα του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας την αναγκαία προτεραιότητα και επαρκείς λύσεις. Η έλλειψη σωστής απάντησης σε τέτοια φαινόμενα αντανακλάται στην απουσία σταθερότητας στις πρακτικές που ακολουθούν τα Κράτη σε θέματα συνδεδεμένα με το ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία.

Υπάρχει μία αύξηση του αριθμού καταγγελιών για ρατσιστική συμπεριφορά ατόμων που έχουν επιφορτιστεί με την εφαρμογή του νόμου. Εδώ ανήκει το προσωπικό ελέγχου των συνόρων, καθώς επίσης και αξιωματούχοι της αστυνομίας. Τα τελευταία χρόνια έχουμε γίνει μάρτυρες συγκριτικά περισσότερων βίαιων επεισοδίων, που μερικές φορές κατέληξαν στο θάνατο, στον τομέα αρμοδιότητας των παραπάνω προσώπων.

Η συγκεκριμένη ιδέα τού ρατσισμού σαν θεωρίας στηριζόμενης στην ούτως καλούμενη «υπεροχή» μιας φυλετικής ή εθνικής ομάδας πάνω σε μια άλλη, δεν έχει εξαφανιστεί. Τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί μια τάση προς ένα άλλο είδος θεωρίας και ο σύγχρονος ρατσισμός στις κοινωνίες μας φαίνεται διαρκώς να παίρνει τη μορφή απόψεων που εκφράζονται τόσο από δημόσιους φορείς όσο και από άτομα σχετικά με υποτιθέμενες ανυπέρβλητες πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των ομάδων. Αυτή η αλλαγή πιθανότατα είναι το αποτέλεσμα της ανάγκης που αισθάνθηκαν ορισμένοι να κάνουν το ρατσισμό περισσότερο «αποδεκτό»⁴ και λιγότερο ασύμβατο με την ιδέα μιας κοινωνίας στηριζόμενης σε δημοκρατικές αξίες. Η θρησκευτική μισαλλοδοξία φαίνεται να είναι σε έξαρση. Προκαταλήψεις σε βάρος των Μουσουλμανικών κοινοτήτων (Ισλαμοφοβία) είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές και εκφράζονται σε διάφορα επίπεδα (βιαιότητες, απειλητική συμπεριφορά, διακρίσεις, γενική αρνητική στάση και στερεότυπα).

Πράξεις βίας εναντίον των μελών των Εβραϊκών κοινοτήτων και η διάδοση αντισημιτικού υλικού δεν έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια. Η επανεμφάνιση των ακροδεξιών στην Ευρώπη ενισχύει την εξάπλωση των αντισημιτικών ιδεών.

Οι Ρόμα (τσιγγάνοι) υποφέρουν σ' όλη την Ευρώπη από επίμονες προκαταλήψεις. Αυτό οδηγεί σε διακρίσεις σε βάρος των μελών αυτής της ομάδας σε πολλά επίπεδα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής και στον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι τσιγγάνοι γίνονται συχνά στόχος βίαιων εκδηλώσεων ρατσισμού και μισαλλοδοξίας.

Τέλος, ένα ανησυχητικό φαινόμενο, το οποίο πρέπει ν' αναφερθεί, είναι η διαρκώς αυξανόμενη χρήση νέων τεχνολογιών μαζικής επικοινωνίας από ρατσιστές, άτομα ή ομάδες, (ιδιαίτερα η χρήση του INTERNET) για τη διάδοση ρατσιστικών μηνυμάτων.

Η ECRl θεωρεί ότι αυτές οι αρνητικές τάσεις πρέπει να παρακολουθηθούν από κοντά και να ληφθούν περαιτέρω μέτρα σε τοπικό, εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο για την καταπολέμηση τέτοιων εκδηλώσεων ρατσισμού, ξενοφοβίας, αντισημιτισμού και μισαλλοδοξίας. Σ' αυτή την προοπτική η ECRl καλωσορίζει μερικά ενθαρρυντικά σημάδια ανάληψης δράσης που τα αποτελέσματα της έχουν γίνει αισθητά. Σε πολλές

περιπτώσεις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων έχουν εισαχθεί, και μια περισσότερο αποτελεσματική εφαρμογή νομοθετικών μέτρων και μέτρων πολιτικής έχει αναζητηθεί. Για παράδειγμα, η καθιέρωση ενός εξειδικευμένου σώματος σε εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας έχει σταδιακά εισαχθεί ή ενισχυθεί σ' έναν αριθμό Κρατών.

Η ίδια η ECRl δημιουργήθηκε επί τη βάσει μιας πραγματικής πολιτικής θέλησης μεταξύ των Κρατών-Μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης να αναλάβουν σοβαρή δράση κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Απ' αυτή τη θέση η ECRl ενθαρρύνει τα Ευρωπαϊκά Κράτη να διασφαλίσουν ότι η δέσμευση τους σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ενισχύεται με σταθερή και συνεχή δράση, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Όπως προαναφέραμε η ECRl προσπαθεί να δημιουργήσει κάποιους όρους ώστε να υπάρξει πληροφόρηση και προς τους αλλοδαπούς που πρόκειται να εργαστούν. Υπάρχουν εργασίες που όταν κάποιος τις αποδεκτεί συνεπάγεται ότι θα έχει και πολλές δύσκολες ή και απάνθρωπες συμπεριφορές, έτσι για παράδειγμα και με την οικιακή δουλειά, και τα εξ αποστάσεως συννοικίσια. Τα προαναφερθέντα αποτελούν ένα σύγχρονο φαινόμενο ρατσισμού γιατί συνήθως προτιμώνται άτομα που δεν έχουν δυνατότητα να απασχοληθούν και λόγω οικονομικής δυσφορίας εργάζονται με πολύ σκληρούς όρους. Παρακάτω θα αναφέρουμε την στάση που εμφανίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης για τα προαναφερθέντα.

1.3 Συμβουλευτική Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας (RAXEN)

Κατά τη διάρκεια μιας γαλλογερμανικής συνόδου για τα σύγχρονα προβλήματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας που έλαβε χώρα τέλος Μαΐου του 1994 στη Mulhouse, αποφασίστηκε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση -η οποία, καταρχήν, ενδιαφέρεται κυρίως για οικονομικά θέματα, όπως την ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών, τα προβλήματα νομισματικής πολιτικής, το Euro, τα χρηματοδοτικά προγράμματα κλπ- θα πρέπει να αποτελεί συγχρόνως μία ηθική Ευρώπη, μια Ευρώπη που θα στηρίζεται στα δικαιώματα του ανθρώπου και θα είναι σε θέση να καταπολεμήσει αποτελεσματικά το ρατσισμό και την ξενοφοβία. Γι αυτό το λόγο, τον Ιούνιο του '94, στη Διάσκεψη Κορυφής της Κέρκυρας αποφασίστηκε η δημιουργία της Συμβουλευτικής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας. Η Διάσκεψη της Κέρκυρας, για πρώτη φορά με τόση σαφήνεια, καταδίκασε τις επίμονες και συνεχιζόμενες επιθέσεις ρατσισμού και Ξενοφοβίας και εξέφρασε την πρόθεση της να εντείνει τον αγώνα της κατά αυτών των φαινομένων. Συνέστησε, λοιπόν, αυτήν την Συμβουλευτική Επιτροπή.

Η Επιτροπή δεν συγκροτείται από κρατικούς εκπροσώπους αλλά οκτώ εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών κάθε κράτους-μέλους.

Σκοπός ήταν να συσταθεί από αξιόλογα πρόσωπα, τα οποία είτε θα ήταν εμπειρογνώμονες είτε εκπρόσωποι της κοινότητας των πολιτών. Έχει την εντολή να διατυπώνει συστάσεις, οι οποίες, στο μέτρο του δυνατού, θα προσαρμόζονται στις εθνικές και τοπικές ανάγκες και θα επιτρέπουν τη συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων και των διαφόρων κοινωνικών φορέων.

Ακολούθησε ψήφισμα του Συμβουλίου Εκπαίδευσης, το οποίο αφορούσε στο πώς θα μπορούσαν να ανταποκριθούν τα εκπαιδευτικά συστήματα στα προβλήματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Στο θέμα της πρόληψης, η εκπαίδευση πράγματι έχει ένα ρόλο-κλειδί. Επίσης, την εν λόγω έκθεση ακλούθησε ένα ψήφισμα του Συμβουλίου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στον τομέα της απασχόλησης και των κοινωνικών υποθέσεων, όπου ο ρατσισμός δρα υπονομευτικά αλλά πολύ συχνά οι άνθρωποι δεν το αντιλαμβάνονται.

Στα τελικά πορίσματα της, η έκθεση αναφέρει κάποιες συστάσεις. Ζήτησε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επιβεβαιώσει ρητά και με σαφήνεια τη βούληση του να καταπολεμήσει με κάθε δυνατό τρόπο τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στην Ευρώπη. Ζήτησε, επίσης, από το Συμβούλιο να εγκρίνει την άμεση σύσταση ενός Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία. Σε αυτό το πλαίσιο πρότεινε να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο της Ευρώπης για τη σύναψη συμφωνίας στενής συνεργασίας. Ζήτησε, ακόμη, να υποβληθεί στη Διακυβερνητική Διάσκεψη σχέδιο τροποποίησης της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, ενθάρρυνε την Επιτροπή RAXEN να συνεχίσει τις εργασίες της, μέχρις ότου τουλάχιστον συσταθεί το εν λόγω Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο.

1.4 Διεθνείς Συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) 1962

Οι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας (ΔΣΕ) της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) κατοχυρώνουν γενικά ίση προστασία των δικαιωμάτων που αφορούν, ανεξαρτήτως ιθαγένειας. Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στη ΔΣΕ 118 σχετικά με την ισότητα μεταχείρισης στην κοινωνική ασφάλεια (1962), που ορίζει ότι κάθε κράτος-συμβαλλόμενο μέρος υποχρεώνεται να χορηγήσει στο έδαφός του στους υπηκόους οποιασδήποτε άλλης χώρας ισότητα μεταχείρισης σε ό,τι αφορά στα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλειας.

1.5 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1966 για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων.

Έναν βασικό ορισμό των «φυλετικών διακρίσεων» περιέχει η θεμελιώδης Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1966 για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων.

Το άρθρο 1, το οποίο διαβάζεται σε συνδυασμό προς το προοίμιο, έχει δώσει αφορμή για προβληματισμό και με την πάροδο του χρόνου το πεδίο εφαρμογής του έχει διευρυνθεί κυρίως στα αρμόδια διεθνή όργανα προστασίας. Η διάταξη ορίζει: «Ο όρος φυλετική διάκριση υπονοεί κάθε διάκριση, εξαίρεση ή προτίμηση που βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή, την εθνική ή εθνολογική προέλευση με σκοπό ή αποτέλεσμα την εκμηδένιση ή διακινδύνευση της αναγνώρισης, απολαύσεως ή ασκήσεως υπό ορούς ισότητας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό ή οποιονδήποτε άλλο τομέα του δημόσιου βίου».

Κατά δε το άρθρο 5 αυτής: "Σύμφωνα με τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις που καθορίζονται στο άρθρο 2 αυτής της Συνθήκης, τα κράτη αναλαμβάνουν να απαγορεύσουν και να εξαλείψουν τις φυλετικές διακρίσεις σε όλες τις μορφές τους και να εγγυηθούν το δικαίωμα του καθένα, χωρίς διάκριση ως προς τη φυλή, το χρώμα ή την εθνική προέλευση, στην ισότητα ενώπιον του νόμου, ιδίως ως προς την απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλεια».

Τέλος, κατά το Άρθρο 14 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, επιτρέπεται η εξέταση ατομικών αναφορών από την Επιτροπή για την Εξάλειψη Φυλετικών Διακρίσεων. Το τελευταίο διάστημα γίνεται προσπάθεια αντιμετώπισης ρατσιστικών φαινομένων σε επίπεδο διαδικτύου.

Ως προς την «μη ανεκτικότητα» («Intolerance») ο ορισμός της εξάγεται εξ αντιδιαστολής από το άρθρ. 2 της Διακηρύξεως των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη της μη ανεκτικότητας και των διακρίσεων που αφορούν στη θρησκεία και τις πεποιθήσεις.

Σχετικό είναι και το Ψήφισμα 36/53 της 25ης Νοέμβριου 1981 της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών.

1.6 ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (1966)

- Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων (άρθρο 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα)

Εξασφαλίζεται το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και εκλογής κατοικίας στο έδαφος του κράτους.

Α) Η ρύθμιση καλύπτει τόσο τους ημεδαπούς, όσο και τους αλλοδαπούς που βρίσκονται νόμιμα στην επικράτεια. Δεν αφορά τους εισερχόμενους και διαμένοντες παράνομα αλλοδαπούς ή σε εκείνους που εισήλθαν νόμιμα αλλά έληξε η άδεια παραμονής τους.

Β) Οι ημεδαποί χαίρουν απεριορίστου δικαιώματος εισόδου και εξόδου στο κράτος της ιθαγένειάς τους, καίτοι το άρθρο 12 παρ. 4 ορίζει ότι ενδεχόμενη απαγόρευση εισόδου ημεδαπού δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη. Σε αυτό το σημείο το άρθρο 12 αποδίδει αναχρονισμό.

Γ) Δεν νομιμοποιείται άρνηση εξόδου σε αλλοδαπούς, είτε αυτοί βρίσκονται νόμιμα, είτε παράνομα στο έδαφος του κράτους.

Δ) Αποκλίσεις από τους πιο πάνω κανόνες επιτρέπονται όμως δια νόμου, εφόσον κρίνονται απαραίτητες για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια τάξη, τη δημόσια υγεία και ηθική και τα δικαιώματα που πλησίον και συνάδουν προς άλλα δικαιώματα αναγνωριζόμενα από το Σύμφωνο. Κατά τις παρελθούσες δεκαετίες υπήρξε διχογνωμία ως προς τη νομιμότητα απαγορεύσεως εξόδου για την προστασία του κράτους από τη διαρροή ειδικευμένων επιστημόνων ή για λόγους οικονομικούς. Και ναι μεν το ανεκπλήρωτο σοβαρών φορολογικών υποχρεώσεων μπορεί να αποτελέσει λόγο αρνήσεως της διοικήσεως να επιτρέψει την έξοδο σε οποιοδήποτε άτομο, όπως και η μη εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων ημεδαπού, αλλά απαγόρευση εξόδου για λόγους οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι σήμερα νοητή.

- Απαγόρευση αυθαίρετης απελάσεως αλλοδαπών (άρθρο 13 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα)

Το άρθρο 13 είναι προσεκτικά διατυπωμένο: Αφορά μόνο στον αλλοδαπό που βρίσκεται νομίμως στο έδαφος του κράτους και προβλέπει ότι η απέλαση του μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο σύμφωνα με τον νόμο. Ο απελαυνόμενος, εκτός αν συντρέχουν μείζονες λόγοι εθνικής ασφάλειας, πρέπει να χαίρει του δικαιώματος

υποβολής αιτήσεως κατά της απελάσεως και να εκπροσωπείται ενώπιον των αρμοδίων αρχών. Και εδώ η Επιτροπή Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα κάνει συσταλτική ερμηνεία της άλλωστε χαλαρής υποχρεώσεως της πολιτείας. Τα όργανα του Στρασβούργου είναι πολύ πιο γενναιόφρονα ως προς τους αλλοδαπούς.

- Χρηστή απονομή της δικαιοσύνης – δίκαιη δίκη (άρθρο 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα)
- Απαγόρευση αναδρομικής ισχύος των ποινικών νόμων (άρθρο 15 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα)

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα περιέχει εκτεταμένη παρουσίαση του δικαιώματος στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης. Επειδή όμως η νομολογία εφαρμογής του άρθρου 14 είναι ακόμα περιορισμένη, η επιστήμη συνήθως παραπέμπει στην πλουσιότετη νομολογία των ευρωπαϊκών οργάνων σχετικά με την ανάλογη- αλλά όχι όμοια ρύθμιση του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως. Χωρίς αμφιβολία η Επιτροπή Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα συχνά εμπνέεται από τη νομολογία αυτή. Τα πιο δυναμικά μέλη της Επιτροπής Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα είναι ευρωπαίοι νομικοί που έχουν θητεύσει στις διάφορες επιτροπές και τα όργανα του Στρασβούργου. Η δε κυκλοφορία εμπειρογνώμων, κατά το μέτρο που είναι εμπειρογνώμονες και όχι πολιτικοί φίλοι των κυβερνήσεων, από διεθνή οργανισμό σε άλλο διεθνή οργανισμό, αποτελεί σοβαρή ελπίδα εναρμονίσεως της νομολογίας.

Το άρθρο 14 παρ.1 αφορά σε όλες τις διαδικασίες ενώπιον όλων των δικαστηρίων, πολιτικών, ποινικών, διοικητικών. Η πολιτεία υποχρεώνεται να εξασφαλίζει την ίδρυση και λειτουργία δικαστηρίων.

1.7 Η Διακήρυξη της UNESCO του 1978.

Η Διακήρυξη της UNESCO για τη φυλή και τη φυλετική προκατάληψη έγινε το 1978. Στη διακήρυξη δε δίνεται νομικός όρος του ρατσισμού, αλλά ένας αναλυτικός κατάλογος των εκδηλώσεών του: θεωρίες που ισχυρίζονται ότι υπάρχουν ανώτερες και κατώτερες φυλετικές ή εθνοτικές ομάδες, απλή δικαιολόγηση τέτοιων θεωριών, ρατσιστικές ιδεολογίες, στάσεις προκατάληψης, συμπεριφορά διακρίσεων, πρακτικές

απολήγουσες σε ρατσιστική ανισότητα και, τέλος, νομοθεσία και πρακτική διακρίσεων (άρθρο 2).

1.8 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών 1990 για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους (18 Δεκ. 1990) εγγυάται ίση προστασία των δικαιωμάτων σε όλους τους μετανάστες.

Το άρθρο 7 αυτής ορίζει ότι τα κράτη "αναλαμβάνουν, σύμφωνα με τα διεθνή κείμενα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, να σεβαστούν και να εξασφαλίσουν σε όλους τους διακινούμενους εργαζομένους και τα μέλη των οικογενειών τους που βρίσκονται στο έδαφός τους ή υπάγονται στην αρμοδιότητά τους τα δικαιώματα που προβλέπονται στη Συνθήκη χωρίς διάκριση οποιουδήποτε είδους".

1.9 Συνθήκη Αμστερνταμ – άρθρο 13

Η συνθήκη του Άμστερνταμ ενισχύει την αρχή της ισότητας προσθέτοντας δύο διατάξεις στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετά τη θέση σε ισχύ της νέας συνθήκης.

Το νέο άρθρο 13

Το άρθρο αυτό συμπληρώνει το άρθρο 12 που αναφέρεται στη διάκριση λόγω ιθαγένειας.

Το νέο άρθρο προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Όταν το Συμβούλιο βασίζεται στο άρθρο 13 αποφασίζει με ομοφωνία μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Δήλωση όσον αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες

Το νέο άρθρο 13 αναφέρει την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας. Η διακυβερνητική διάσκεψη που επεξεργάστηκε τη συνθήκη του Άμστερνταμ θέλησε να ενισχύσει τη δέσμευση αυτή μέσω μιας δήλωσης που ενσωματώθηκε στην τελική πράξη. Η δήλωση αυτή προβλέπει ότι όταν η Κοινότητα θεσπίζει μέτρα που αφορούν την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών, λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με ειδικές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ ΤΟΥ 1951

2.1 Ορισμός και κτήση της ιδιότητας του συμβατικού πρόσφυγα

Κατά τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 «περί των προσφύγων» (και το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο του 1967)- άρθρο 1, πρόσφυγας είναι: «το πρόσωπο το οποίο ευλόγως φοβούμενο ότι θα υποστεί διώξεις λόγω της φυλής, της θρησκείας, της ιθαγένειάς του, του γεγονότος ότι ανήκει σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειάς του και δεν μπορεί, ή λόγω φόβου δεν θέλει να επικαλεστεί την προστασία της χώρας αυτής». Πρόσφυγας επίσης είναι το πρόσωπο που για τους πιο πάνω λόγους, αν και δεν έχει την ιθαγένεια, βρίσκεται εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής του, αλλά δεν μπορεί ή δεν θέλει να επιστρέψει σε αυτήν. Τέλος, η ιδιότητα του πρόσφυγα μπορεί να αποδοθεί σε πρόσωπο που νόμιμα βρίσκεται εκτός της χώρας του, αλλά η συνδρομή μεταγενεστέρων γεγονότων δικαιολογεί τους φόβους του για διώξεις και το καθιστά πρόσφυγα εν τοις πράγμασι. Το βασικό στοιχείο για την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα είναι οι διώξεις και ο φόβος διώξεων στη χώρα προελεύσεως. Όταν σε μία χώρα διώκεται στο σύνολό της ορισμένη κοινωνική ομάδα, τότε είναι ευχερέστερο να θεωρηθεί συλλογικά η ομάδα αυτή, ή ατομικά τα μέλη της ότι εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα. Η έννοια των διώξεων δεν έχει προκαθορισμένο περιεχόμενο, κρίνεται όμως ότι οι σοβαρές παραβιάσεις της Οικουμενικής Διακηρύξεως, οι απειλές κατά της ζωής και της ελευθερίας ενός προσώπου, λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, αποτελούν πράγματι διώξεις με την έννοια της Συμβάσεως. Ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, στην προσπάθεια να αντιμετωπίσει το συνεχές ογκούμενο στην Αφρική κύμα προσφύγων υιοθέτησε το 1979 σύμβαση κατά την οποία, για το χαρακτηρισμό του πρόσφυγα δεν απαιτείται το στοιχείο της διώξεως. Η διάταξη αυτή παρέχει στις αφρικανικές κυβερνήσεις πολιτική διέξοδο στο χρονίζον πρόβλημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περιοχή.

Οι αρμόδιες αρχές του κράτους στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση συνεκτιμούν όλα τα στοιχεία, περιλαμβανομένης της προσωπικότητας του αιτούντος, της κοινωνικής του θέσεως και της πολιτικής του δράσεως κα κρίνουν περί της

αναγνωρίσεως της ιδιότητας του πρόσφυγα. Η αποδοχή ή απόρριψη της αιτήσεως δεν υπόκειται στον έλεγχο κανενός διεθνούς οργάνου. Τέλος, η αναγνώριση από τις κρατικές αρχές της ιδιότητας του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση, δεν πρέπει να συγχέεται με την παροχή ασύλου. Το άσυλο διέπεται από χωριστή διαδικασία, χορηγείται μάλιστα και σε πρόσωπα που δεν έχουν την ιδιότητα του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση.

Στο τρίτο κεφάλαιο της Σύμβασης (άρθρα 17-19) προβλέπονται ειδικές προϋποθέσεις για την εργασία των προσφύγων στη χώρα υποδοχής. Συγκεκριμένα διακρίνει μεταξύ μισθωτής εργασίας (άρθρο 17), επιχειρηματικής δραστηριότητας (άρθρο 18) και ελευθέρων επαγγελμάτων (άρθρο 19).

Ως προς την άσκηση μισθωτής εργασίας η Σύμβαση εισάγει τη ρήτρα του «μάλλον ευνοούμενου κράτους υπέρ των προσφύγων», χωρίς όμως να απαγορεύει στα κράτη υποδοχής να τους παράσχουν και το δικαίωμα της εθνικής μεταχείρισης. Συνεπώς, οι πρόσφυγες δεν ταυτίζονται με τους ημεδαπούς εργαζομένους παρά κατ' εξαίρεση (άρθρο 17 παρ. 2). Για την επιχειρηματική δραστηριότητα των προσφύγων η Σύμβαση δεν παρέχει τη ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους υπέρ των προσφύγων, αλλά αναγνωρίζει το γενικό νομικό καθεστώς των αλλοδαπών. Η ίδια ρύθμιση υιοθετήθηκε και για τα ελεύθερα επαγγέλματα. Για αυτές τις δύο κατηγορίες εργαζομένων διατυπώνεται η προγραμματική διακήρυξη οι πρόσφυγες να έχουν κατά το δυνατόν ευνοϊκή μεταχείριση.

Τα πρόσωπα που εγκαταλείπουν το κράτος ιθαγένειάς τους (ή αν είναι ανιθαγενείς, το κράτος διαμονής τους) για λόγους οικονομικούς και κοινωνικούς δεν είναι πρόσφυγες με την έννοια της Συμβάσεως της Γενεύης. Αποκαλούνται συνήθως οικονομικοί πρόσφυγες, αλλά αυτός ο χαρακτηρισμός είναι νομικώς ανακριβής. Επίσης, δεν είναι κατά τη Σύμβαση πρόσφυγες εκείνοι, που επειδή διώκονται από τις καταδιωκτικές αρχές για παραβίαση του κοινού ποινικού νόμου, προσφεύγουν σε άλλο κράτος. Στην περίπτωση αυτή συχνά προκύπτουν προβλήματα εκτιμήσεως και διαχωρισμού μεταξύ κοινού και πολιτικού εγκλήματος. Η επίλυσή τους επαφίεται στο κράτος όπου υποβάλλεται η αίτηση. Τέλος, επειδή η ιδιότητα του πρόσφυγα αποδίδεται σε πρόσωπα που βρίσκονται εκτός του εδάφους του κράτους ιθαγενείας (ή για τους ανιθαγενείς του κράτους διαμονής) τους, την ιδιότητα αυτή δεν μπορεί να την αποκτήσει πρόσωπο που έχει καταφύγει σε ξένη πρεσβεία¹.

¹ Στην περίπτωση αυτή, όπως συνέβη στην υπόθεση Haya de La Torre, επελέχθη η λύση του διπλωματικού ασύλου.

Η Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων οριοθετεί την έννοια του πρόσφυγα κατ' αντιδιαστολή προς την έννοια του οικονομικού μετανάστη, θεσπίζοντας ειδικό καθεστώς για την απασχόληση και την κοινωνική προστασία των προσφύγων.

Η σύμβαση του 1951 (άρθρο 31) ορίζει ότι τα πρόσωπα που εισέρχονται ή διαμένουν παράνομα στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους και προέρχονται απευθείας από το έδαφος κράτους όπου απειλείται η ζωή και η ελευθερία τους, δεν υπόκεινται σε ποινικές κυρώσεις για παράνομη είσοδο και διαμονή αν εμφανιστούν εγκαίρως στις αρχές. Αφού δε αποκτήσουν την ιδιότητα του πρόσφυγα, μπορούν να απελαθούν μόνο για λόγους δημοσίας τάξεως και ασφαλείας, πάντοτε όμως με τις εγγυήσεις του νόμου (άρθρο 32) και με τη δυνατότητα ασκήσεως των ενδίκων μέσων. Ενδεχομένη απέλαση ή επαναπροώθηση δεν επιτρέπεται να γίνει προς την κατεύθυνση του κράτους όπου απειλείται ή υπάρχει κίνδυνος να απειληθεί η ζωή και η ελευθερία τους (άρθρο 33).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'- ΑΡΘΡΑ 20-24

Αναφορικά με την κοινωνική προστασία των προσφύγων και των αλλοδαπών γενικότερα, σαν ιδιαίτερη πληθυσμιακή ομάδα που αντιμετωπίζει αυξημένο κίνδυνο να περιέλθει σε καθεστώς κοινωνικού αποκλεισμού, η Σύμβαση της Γενεύης κατοχυρώνει στο τέταρτο κεφάλαιο μια σειρά κοινωνικών δικαιωμάτων (άρθρα 20-24). Συγκεκριμένα, το άρθρο 20 προβλέπει την ίση μεταχείριση προσφύγων και πολιτών της χώρας υποδοχής όσον αφορά τα συστήματα δελτίου που εφαρμόζονται σε περιόδους ανεπάρκειας βασικών καταναλωτικών προϊόντων.

Το άρθρο 21 παρέχει στους πρόσφυγες τα ίδια δικαιώματα με αυτά που παρέχονται στους άλλους αλλοδαπούς στον τομέα της στέγασης, διατυπώνοντας την ευχή της κατά το δυνατόν ευνοϊκής μεταχείρισης. Η διάταξη αναφέρεται στην εξασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς στέγασης και στην επιδότηση ενοικίου, αποσκοπώντας στην κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων.

Με το άρθρο 22 προβλέπεται η ίση μεταχείριση των προσφύγων και των ημεδαπών ως προς την πρωτοβάθμια δημόσια εκπαίδευση, ενώ ως προς τις υπόλοιπες βαθμίδες δημόσιας εκπαίδευσης αναγνωρίζεται το γενικό νομικό καθεστώς των αλλοδαπών.

Επίσης, με το άρθρο 23 ρυθμίζεται η ίση μεταχείριση των προσφύγων που διαμένουν μόνιμα στις συμβαλλόμενες χώρες με τους ημεδαπούς, στον τομέα της

κοινωνικής πρόνοιας. Όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προπαρασκευαστικής επιτροπής της Σύμβασης, η εν λόγω διάταξη καλύπτει την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και την χορήγηση επιδομάτων πρόνοιας, ιδίως στο πεδίο της νοσοκομειακής περίθαλψης, της συνδρομής των ατόμων με ειδικές ανάγκες, της ανεργίας και της επείγουσας ανάγκης. Προϋπόθεση των εν λόγω παροχών αποτελεί ο χαρακτηρισμός τους ως γνήσιων παροχών κοινωνικής πρόνοιας, με γνώμονα τα κριτήρια της ανάγκης και της επικουρικότητας.

Τέλος, ως προς τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και την κοινωνική ασφάλιση προβλέπεται από το άρθρο 24 της Σύμβασης η ίση μεταχείριση των προσφύγων που διαμένουν νόμιμα στις συμβαλλόμενες χώρες με τους ημεδαπούς. Ακόμη διασφαλίζεται το δικαίωμα αποζημίωσης λόγω θανάτου από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια έστω και αν οι δικαιούχοι συγγενείς διαμένουν εκτός της χώρας όπου έγινε το ατύχημα (άρθρο 24 παρ. 2). Οι συνέπειες διμερών ή πολυμερών συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισης επεκτείνονται και στους πρόσφυγες (άρθρο 24 παρ. 3). Η ρήτρα της ίσης μεταχείρισης των προσφύγων δεν αφορά, πάντως, δικαιώματα που προκύπτουν από ατομικές εργασιακές συμβάσεις ή μονομερείς παροχές των εργοδοτών.

2.2. Δικαιώματα και υποχρεώσεις του συμβατικού πρόσφυγα

Είναι αυτονόητο ότι ο πρόσφυγας οφείλει να συμμορφώνεται προς τους νόμους και τους κανονισμούς του κράτους όπου γίνεται δεκτός, να τηρεί τα μέτρα που αποβλέπουν στη διαφύλαξη της δημόσιας τάξεως (άρθρο 2) το δε κράτος αυτό εφαρμόζει τη Σύμβαση χωρίς διακρίσεις φυλής, θρησκείας ή χώρας προελεύσεως. Άλλες διατάξεις εξομοιώνουν τον πρόσφυγα προς α)τους υπόλοιπους αλλοδαπούς που νόμιμα διαμένουν στο κράτος και β)τους πολίτες του κράτους και συγκεκριμένα:

α)Εξομοίωση προς τους αλλοδαπούς.

Προστατεύεται η ακίνητη και κινητή περιουσία (άρθρο 13), το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 15), η άσκηση μισθωτών και ελευθερίων επαγγελματιών (άρθρο 17,18,19), η εξασφάλιση στέγης (άρθρο 21)και η ελεύθερη κυκλοφορία (άρθρο 26).

β)Εξομοίωση προς τους πολίτες προβλέπεται ως προς την πνευματική ιδιοκτησία (άρθρο 14), το δικαίωμα προσφυγής στα δικαστήρια (άρθρο 16), την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (άρθρο 22), την κοινωνική αντίληψη (άρθρο 23), τη νομοθεσία της εργασίας και την κοινωνική ασφάλιση (άρθρο 23-24), την αρωγή των δημοσίων

αρχών (άρθρο 25) και τις φορολογικές επιβαρύνσεις (άρθρο 29). Ειδικές διατάξεις αναφέρονται στη χορήγηση και την αναγνώριση ταξιδιωτικών τίτλων ενώ υπάρχει μέριμνα για την εξαγωγή στην αλλοδαπή χρηματικών ποσών που ανήκουν στον πρόσφυγα.

2.3. Λήξη της ιδιότητας του πρόσφυγα

Το άρθρο 1 παρ. γ' της Συμβάσεως του 1951 προβλέπει έξι περιπτώσεις λήξεως της ιδιότητας του πρόσφυγα. Οι τέσσερις πρώτες ανταποκρίνονται στις μεταβολές της καταστάσεως για τις οποίες ο ίδιος ο πρόσφυγας έχει πάρει την πρωτοβουλία, δηλαδή 1) αν εκούσια ζήτησε εκ νέου την προστασία του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια, 2) αν εκούσια ανέκτησε την πρότερη ιθαγένειά του, 3) αν απέκτησε νέα ιθαγένεια και 4) αν εκούσια επέστρεψε στη χώρα όπου φοβόταν ότι θα υφίστατο διώξεις. Οι δύο τελευταίες περιπτώσεις αναφέρονται στη μεταβολή των περιστάσεων στο κράτος ιθαγένειας ή διαμονής, κάτω από τις οποίες αναγνωρίσθηκε το καθεστώς του πρόσφυγα.

2.4 Ύπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες

Όταν εκδηλώθηκε το διεθνές ενδιαφέρον και η οργανωτική προσπάθεια για τους πρόσφυγες (μεσοπόλεμος και ιδιαίτερα μετά το τέλος του παγκοσμίου πολέμου) οι ρυθμίσεις περιορίζονταν στην περιοχή της Ευρώπης. Γι' αυτό η Σύμβαση του 1951 αναφέρεται σε πρόσωπα που εκπατρίστηκαν «λόγω των γεγονότων που συνέβησαν στην Ευρώπη προ της 1^{ης} Ιανουαρίου 1952.» Σήμερα όμως το προσφυγικό φαινόμενο είναι διαδεδομένο, αποτελεί μόνιμη κατάσταση στην Αφρική και την Ασία, ενώ διευρύνεται στη Λατινική Αμερική και την Ευρώπη. Το πρωτόκολλο του 1967 επέκτεινε λοιπόν χωρικά και χρονικά την εφαρμογή της Συμβάσεως και ανάθεσε τη φροντίδα συντονισμού και ανθρωπιστικών ενεργειών των Ην. Εθνών για τους πρόσφυγες. Ο Ύπατος Αρμοστής υπάγεται κατευθείαν στον Γενικό Γραμματέα των Ην. Εθνών και υποβάλλει ετήσια έκθεση στη Γενική Συνέλευση του διεθνούς οργανισμού. Παρόλο που η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 δεν του παρέχει πολλές δυνατότητες δράσεως, εν τούτοις οι παρεμβάσεις του παρουσιάζουν πολιτικό χαρακτήρα.

Η Ύπατη Αρμοστεία εδρεύει στη Γενεύη και αντιμετωπίζει μονίμως τρεις σειρές προβλημάτων. Πρώτον, ότι τα κράτη από το έδαφος των οποίων παρατηρείται ευρεία προσφυγική έξοδος, αρνούνται για λόγους πολιτικούς να

συνεργαστούν με την Αρμοστέα και αποδίδουν στον Ύπατο Αρμοστή πολιτικές επιδιώξεις. δεύτερον, οι πόροι που διαθέτουν τα Ην. Έθνη για την περίθαλψη και την περαιτέρω εγκατάσταση των προσφύγων είναι μηδαμινοί, γι' αυτό συνεχώς ο Ύπατος Αρμοστής απευθύνει προς τα κράτη εκκλήσεις για προαιρετικές οικονομικές ενισχύσεις. Τρίτον, η πραγματικότητα είναι πιο πολύπλοκη από τους ορισμούς της Συμβάσεως. Εκ των πραγμάτων ο Ύπατος Αρμοστής καλείται να ασχοληθεί και με πρόσωπα που τεχνικώς δεν είναι πρόσφυγες κατά τη Σύμβαση του 1951, ή προσπαθεί να εντάξει στο προστατευτικό πλαίσιο της Συμβάσεως καταστάσεις που δεν προβλέπονται από αυτήν. Έτσι, με τη συναίνεση της Γενικής Συνελεύσεως των Ην. Εθνών ασχολείται με τους πρόσφυγες που μετακινούνται μέσα στο ίδιο το κράτος τους: Είναι οι λεγόμενοι «Displaced Persons», στους οποίους εντάσσονται Γιουγκοσλάβοι, Κύπριοι, Αιθίοπες, Σουδανοί, Σομαλοί, Γουατεμαλτέκοι, Μεξικανοί, Καμποτζιανοί, Ρουαντανοί κ.α. Επίσης, ασχολείται με την τύχη των προσώπων που εγκαταλείπονται στην ανοιχτή θάλασσα κατά την απόπειρά τους να αποδράσουν ή απλώς να φύγουν από τη χώρα τους: είναι οι «Boat People» από το Βιετνάμ, την Καμπότζη, το Λάος, που επιχειρώντας για λόγους πολιτικούς ή οικονομικούς να μεταβούν σε άλλα κράτη της περιοχής, τη Μαλαισία, την Ταϊλάνδη, το Χονγκ Κονγκ, πέφτουν θύματα πειρατών ή αντιμετωπίζουν την άρνηση των πλοιάρχων διερχομένων πλοίων (κατά παράβαση των κανόνων περί προστασίας της ανθρώπινης ζωής στη θάλασσα) να τους περισυλλέξουν. Εάν και όταν φτάνουν σε κάποια γειτονική ακτή, τους περιμένει κατά κανόνα απάνθρωπη μεταχείριση. Και αφού γίνει αυθαίρετος διαχωρισμός μεταξύ πολιτικώς διωκόμενων και άλλων, αρχίζει μακρά διαπραγμάτευση με το κράτος προελεύσεως ώστε αυτό, χρηματοδοτούμενο συνήθως από δυτικές χώρες, να πάρει πίσω τους «οικονομικούς πρόσφυγες». Η ελληνική θέση στο ζήτημα των «Boat People» είναι ότι αυτοί πρέπει να γίνονται δεκτοί στο πρώτο λιμάνι προσεγγίσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Ένας ιστορικός συγγραφέας μέτρησε ότι από τους εικοσιένα πολιτισμούς που γνώρισε η ανθρωπότητα, το άσυλο υπήρξε κατεξοχήν θεσμός των μεσογειακών πολιτισμών (αιγυπτιακού, ιουδαϊκού, ελληνικού, αραβικού-ασιατικού). Ενώ κατά την κλασική αρχαιότητα το άσυλο λειτουργούσε στις μεταξύ των πόλεων σχέσεις, εξαφανίστηκε κατά το Μεσαίωνα (με εξαιρέσεις ως προς την εκκλησία και τους

χώρους λατρείας γενικότερα), αγνοήθηκε κατά την Αναγέννηση και διατηρώντας το θρησκευτικό του χαρακτήρα, εμφανίστηκε τον 20^ο αιώνα ως πολιτική ανάγκη της πολυτάραχης εποχής μας. Το άσυλο είναι η προστασία που παρέχεται σε αλλοδαπό όταν αυτός προσφεύγει σ' ένα κράτος επειδή απειλείται σε άλλο κράτος η ζωή ή η ελευθερία του για λόγους πολιτικούς, θρησκευτικούς ή φυλετικούς. Το άσυλο που παρέχεται στον αφικνούμενο στα σύνορα αλλοδαπό ονομάζεται εδαφικό άσυλο, ενώ εκείνο που παρέχεται στους χώρους της πρεσβείας ονομάζεται διπλωματικό άσυλο. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για πολιτικό άσυλο. Το άσυλο δεν έχει σχέση με την ετεροδικία, τις διπλωματικές ασυλίες και τα προνόμια, δηλαδή το ειδικό καθεστώς που αναγνωρίζεται από το διεθνές δίκαιο για να εξασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση του λειτουργήματος των διπλωματικών και προξενικών πρακτόρων στη χώρα διαπιστεύσεώς τους. Εξάλλου η διαφορά μεταξύ του ασύλου και του καθεστώτος του συμβατικού πρόσφυγα συνίσταται στο ότι το δεύτερο υπάγεται σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις κατά τη Σύμβαση του 1951, ενώ το πολιτικό άσυλο χορηγείται κατ' απόλυτη διακριτική ευχέρεια του κράτους υποδοχής και ανεξάρτητα αν το πρόσωπο στο οποίο χορηγείται πληροί ή όχι τους συμβατικούς όρους. Είναι όμως συχνότατη η σύγχυση μεταξύ των δύο καθεστώτων, γιατί το καθεστώς του πρόσφυγα συνεπάγεται το άσυλο, το δε άσυλο προϋποθέτει πρόσφυγα.

Ερωτάται εάν υπάρχει διεθνής υποχρέωση χορηγήσεως ασύλου σε όποιον ξένο το ζητεί. Βέβαια η Οικουμενική Διακήρυξη, και μόνον αυτή από τα υπάρχοντα διεθνή κείμενα, στο άρθρο 14 αναφέρει ότι «καθένας έχει το δικαίωμα να ζητά και να απολαμβάνει σε άλλες χώρες άσυλο από διώξεις». Κατά την πιο δόκιμη ερμηνεία, το άρθρο 14 καλύπτει το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να ζητά και να απολαμβάνει ασύλου, αλλά δεν δημιουργεί υποχρέωση του κράτους να παράσχει άσυλο. Πολλές προσπάθειες καταβλήθηκαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες για την κατοχύρωση μέσω των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης δικαιώματος στο άσυλο, αλλά ποτέ δεν καρποφόρησαν. Χρήσιμη πάντως είναι η διακήρυξη της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών «περί του εδαφικού ασύλου» που σημειώνει ότι ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του κράτους να κρίνει για τη σκοπιμότητα χορηγήσεως ασύλου και αποκλείει του ευεργετήματος αυτού πρόσωπα που βαρύνονται με εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (άρθρο 1), ενώ καλεί σε διεθνή συνεργασία για τη ρύθμιση θεμάτων που προκύπτουν από τη χορήγηση ασύλου (άρθρο 2) και απαγορεύει την επαναπροώθηση των ενδιαφερομένων προσώπων πριν την εξέταση της αιτήσεως (άρθρο 3).

Κατά τα τελευταία χρόνια έγιναν από μερικές κυβερνήσεις απόπειρες δημιουργίας τεχνητού προβλήματος με την παραπλανητική διάκριση μεταξύ κράτους του πρώτου ασύλου, του δεύτερου ασύλου, κλπ. Επιχειρήθηκε δηλαδή να διαβαθμιστούν οι υποχρεώσεις διεκπεραιώσεως της αιτήσεως ασύλου, ανάλογα με το κράτος στο οποίο για πρώτη φορά κατέφυγε ο αιτών. Κατ' αυτό τον τρόπο, κράτη όπως η Ελλάδα, που βρίσκονται στο σκαλοπάτι τα δυτικής Ευρώπης, θα αναλάμβαναν ειδικές υποχρεώσεις, επειδή τυγχάνει μονίμως να είναι κράτη του πρώτου ασύλου. Αλλά το γεγονός ότι ο αλλοδαπός απευθύνει αίτηση ασύλου στο πρώτο κράτος όπου έφτασε μετά την διαφυγή από τη χώρα του, δεν σημαίνει πως το κράτος αυτό έχει υποχρέωση να του παράσχει, και μάλιστα ταχέως πολιτικό άσυλο. Πολλές φορές η άρνηση του πρώτου κράτους ή η βραδύτητα στην εξέταση της αιτήσεως οδηγεί τον αιτούντα στην αναζήτηση ασύλου σε άλλο κράτος. Νέα άρνηση, τον μετακινεί προς τρίτο κράτος, κ.ο.κ. Η άρνηση του δεύτερου ή τρίτου κράτους να εξετάσει την αίτηση βασίζεται μερικές φορές σε πονηρή διάταξη του εσωτερικού δικαίου, κατά την οποία, όταν ένα άτομο έχει περάσει από ενδιάμεσες χώρες, χάνει το δικαίωμα να αιτείται άσυλο. Έτσι, τελικά, κανένα περαιτέρω κράτος δεν τον δέχεται, ο αιτών επανέρχεται στο πρώτο κράτος, όπου τον εκδιώκουν ξανά και δημιουργούνται οι λεγόμενοι «πρόσφυγες σε τροχιά».

Έπειτα έρχεται η συνθήκη του Marshicht η οποία καταργεί τους πρόσφυγες σε τροχιά και αναιρεί τα παραπάνω.

3,1 Εργασία

Η Σύμβαση του 1979 επαναλαμβάνει τα περί δικαιώματος στην εργασία, που είναι μάλιστα «αναπαλλοτρίωτο». Αλλά πρόκειται για ευχολόγιο, αφού διεθνώς κατοχυρωμένο δικαίωμα στην εργασία δεν υπάρχει. Μεγάλα διεθνή συμβατικά κείμενα, όπως η Σύμβαση με αριθμό 122 της ΔΟΕ του 1964, περιέχουν κατευθυντήριες γραμμές προς τα κράτη με στόχο την πλήρη απασχόληση για όλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΡΓΑΝΑ – ΘΕΣΜΟΙ

4.1. Διεθνής Ομοσπονδία Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Fédération International au Lignes de Droits de l Homme (FIDH))

ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ FIDH ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

Η FIDH αποτελεί μια από τις παλαιότερες παγκόσμιες μη κυβερνητικές οργανώσεις, η οποία ιδρύθηκε το 1922 από τη Γαλλική και τη Γερμανική Κοινωνία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τα αρχικά της σημαίνουν Διεθνής Ομοσπονδία Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Fédération International au Ligues de Droits de l'Homme):

Κίνητρα για τη δημιουργία της αποτέλεσαν βασικά δυο επιδιώξεις: πρώτον, ότι θα πρέπει να υπάρξει μια οικουμενική διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δεύτερον ότι θα πρέπει να ιδρυθεί ένα διεθνές ποινικό δικαστήριο. Περιέλαβε δε στους κόλπους της τις περισσότερες χώρες της τότε προπολεμικής Ενωμένης Ευρώπης. Μετά τις κρίσιμες αλλαγές που έλαβαν χώρα το 1945 και κυρίτερα το 1989, η FIDH άνοιξε και πάλι τις πόρτες της στα νέα ανεξάρτητα κράτη. Σήμερα έχει να επιδείξει μια παγκόσμια παρουσία, με μόνιμες αντιπροσωπείες σε πολλά κέντρα της διεθνούς κοινότητας, όπως για παράδειγμα στη Γενεύη και στη Ν. Υόρκη. Ειδικότερα η αντιπροσωπεία στη Γενεύη διαδραματίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο, διευκολύνοντας την πρόσβαση των μη κυβερνητικών οργανώσεων αλλά και άλλων, οι οποίοι ασκούν προσφυγή ή άλλου είδους πίεση στην Επιτροπή της Διεθνούς Σύμβασης για την κατάργηση όλων των φυλετικών διακρίσεων. Έντονη δραστηριότητα αναπτύσσεται πάντως κατά τη διάρκεια δύο περιόδων: αφενός το Φεβρουάριο - Μάρτιο, όπου συνέρχεται η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αφετέρου τον Αύγουστο, όπου συνέρχεται η Υποεπιτροπή για την πρόληψη των διακρίσεων και την προστασία των μειονοτήτων.

Η FIDH επίσης υπήρξε πολύ δραστήρια και σε συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ασκώντας οργανωμένες πιέσεις προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, συμμετέχοντας σε Επιτροπές σύνδεσης μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Συμβούλιο της Ευρώπης, όπου και πάλι υπάρχει μόνιμη αντιπροσωπεία, καθώς και στην ενημέρωση της κοινής γνώμης και την παιδεία.

4.2. Η ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Η Ένωση για τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη είναι μία από τις δέκα τουλάχιστον μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα ζητήματα του ρατσισμού. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της είναι ότι είναι προσανατολισμένη προς

μία κατεύθυνση δράσεως, αλλά καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων που σχετίζονται με την προστασία των ατομικών και όχι μόνον δικαιωμάτων.

Ιδρύθηκε το 1955 και ανέπτυξε αρκετά έντονη δράση σε ζητήματα, όπως οι ελεύθερες και ανόθευτες εκλογές. Διαλύθηκε από τη δικτατορία, επανιδρύθηκε το 1974. Κύριος όγκος της δράσης της Ένωσης για τα δικαιώματα του ανθρώπου ήταν η μάχη για την ελευθέρια, τη δημοκρατία, την παύση των διώξεων για πολιτικά φρονήματα, για την προστασία των μειονοτήτων και τον σεβασμό του διαφορετικού.

4.3 Επιτροπή της Συμβάσεως κατά των Φυλετικών διακρίσεων (CERD)

Το CERD είναι το όργανο παρακολουθήσεως εφαρμογής της Συμβάσεως για την εξάλειψη όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων. Τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να υποβάλουν ανά διετία εθνικές εκθέσεις προς το CERD. Έφθασε όμως στιγμή κατά την οποία τα συμβαλλόμενα κράτη δεν είχαν καταθέσει από τρεις έως δέκα οφειλόμενες εκθέσεις και η κατάσταση θα επιδεινωνόταν αν δεν είχε βρεθεί μια λύση, ώστε το βάρος των εκθέσεων να μη καταλήξει σε εξουδετέρωση του έργου της Επιτροπής, ενώ πρόβλημα δημιούργησε και το φαινόμενο της διατυπώσεως επιφυλάξεων στη Σύμβαση περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το CERD με την πάροδο του χρόνου έχει αναπτύξει πρωτοβουλίες, όπως εκείνη της «έγκαιρης προειδοποιήσεως» (early warning) ενώπιον καταστάσεων που μπορούν να αποβούν κρίσιμες στον τομέα των φυλετικών διακρίσεων και διαδικασίες επείγοντος χαρακτήρα» (urgent action procedures). Το CERD έχει οργανωθεί καλύτερα για περιπτώσεις μαζικών παραβιάσεων.

Παράλληλη δράση έχουν και άλλα παγκόσμια όργανα, όπως η Επιτροπή του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966) ή εκείνη για τα Κοινωνικά, Οικονομικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (1966), και η Επιτροπή Ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών και την Υποεπιτροπή για την προστασία των μειονοτήτων και τις μη διακρίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΤΕΙΝΟΥΝ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επιτείνουν το φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, όπως είναι οι εξής:

5.1 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που εξηγούν το σχετικά υψηλό δείκτη της εγκληματικότητας των Αλβανών ή άλλων ξένων μεταναστών, συνήθως όμως στα μέσα πληροφόρησης επικρατεί η «ρατσιστική» εξήγηση του φαινομένου αυτού, δηλαδή ο ρητός ή συγκεκαλυμμένος συσχετισμός της εγκληματικής συμπεριφοράς με την εθνική καταγωγή. Αξίζει να αναφερθούμε πάλι σε ένα παράδειγμα, στην εξέγερση των Αλβανών πολιτών εναντίον του διεφθαρμένου και αυταρχικού καθεστώτος Μπερίσα την άνοιξη του 1997, η οποία αντιμετωπίστηκε από μερίδα του Τύπου και από όλα σχεδόν τα ιδιωτικά τηλεοπτικά κανάλια, όχι κατ'ανάγκη η μόνο ως έκφραση προκατάληψης αλλά και για λόγους εντυπωσιασμού και μεγιστοποίησης του κοινού, λιγότερο ως πολιτικό και κοινωνικό γεγονός και περισσότερο ως σύγκρουση ενόπλων συμμοριών. Σίγουρα, υπήρχε και το στοιχείο της έξαρσης της εγκληματικότητας, αναπόφευκτο κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες που έλαβε χώρα η εξέγερση, δεν ήταν όμως το κύριο ούτε το καθοριστικό για την παρουσίαση των ξένων μεταναστών ως «επικίνδυνης» κοινωνικής ομάδας ενισχύεται περαιτέρω από την επικράτηση της χρήσης του όρου «λαθρομετανάστες», που απαντάται ακόμη και σε νομοθετικά κείμενα. Το πληροφοριακό περιεχόμενο του όρου αυτού μπορεί να αποδοθεί με άλλες εκφράσεις, λιγότερο μειωτικές, π.χ. «παράνομοι μετανάστες», που είναι ένα ουδέτερος όρος ή ακόμη πιο σωστά, με τον όρο «χωρίς έγγραφα», ο οποίος οριοθετεί την παράνομη κατάσταση του αλλοδαπού με αναφορά στη μη πλήρωση των προϋποθέσεων εισόδου, παραμονής και απασχόλησης στο ελληνικό έδαφος και δεν προκαταλαμβάνει για την εφεξής συμπεριφορά του. Αντίθετα ο όρος «λαθρομετανάστες», εκτός του ότι είναι περιφρονητικός, προδιαθέτει αρνητικά, ανακυκλώνοντας μια εικόνα των ξένων μεταναστών ως «εισβολέων», επιρρεπών σε κάθε εγκληματική ενέργεια.

Αντικείμενο υπεργενικεύσεων αναφορικά με τον χαρακτήρα των μελών της, έχει καταστεί μια άλλη κοινωνική ομάδα, οι Τσιγγάνοι, που όλο και πιο συχνά συνδέονται στην καθημερινή ειδησεογραφία του Τύπου και της τηλεόρασης με τη διακίνηση και το εμπόριο ναρκωτικών. Φαίνεται ότι υπάρχει πράγματι μια κλιμάκωση του φαινομένου αυτού, που εντοπίζεται κυρίως στους τσιγγάνικους καταυλισμούς. Αλλά και εδώ το γεγονός εμφανίζεται απομονωμένο από το «πρόβλημά» του, χωρίς δηλαδή να γίνεται αναφορά στη βαθύτερη αίτια του, που είναι άμεσα ορατή και έχει να κάνει με την ολοένα αυξανόμενη κοινωνική και οικονομική εξαθλίωση αυτής της κοινωνικής ομάδας, που έχει φθάσει σε ένα τέτοιο βαθμό, ώστε για πολλούς Τσιγγάνους των καταυλισμών η μοναδική βιοποριστική δραστηριότητα να είναι η διακίνηση και το μικρεμπόριο ναρκωτικών (κυρίως ινδικής κάνναβης).

5.2 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Σε όλα τα κράτη επικρατεί η αντίληψη ότι «οι ξένοι μετανάστες έρχονται στη χώρα μας για να ζήσουν και εργασθούν «σε βάρος μας»». Καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας τις οποίες στερούν από τους ημεδαπούς άνεργους, ευθύνονται για την πτώση των μισθών των Ελλήνων εργαζομένων γιατί δέχονται να εργασθούν με πολύ λιγότερα χρήματα. Σε ορισμένους τομείς, όπως η εκπαίδευση και η υγεία, απολαμβάνουν κοινωνικών παροχών με αποτέλεσμα τη συνολική υποβάθμιση των παροχών αυτών για τους ημεδαπούς πολίτες. Γενικά, διεκδικούν πρόσβαση σε κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα τη στιγμή που η απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών από τους ημεδαπούς πολίτες γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη. Η προοπτική της νομιμοποίησης των ξένων εργαζομένων δεν αποκλείεται να ενισχύσει ακόμη περισσότερο τη φιλολογία αυτή, αφού συνεπάγεται αναγκαία ένα βαθμό «θεσμοποίησης» ορισμένων κοινωνικών δικαιωμάτων τους, άρα και μεγαλύτερης «ορατότητας» τους, που μπορεί να αυξήσει το ήδη πολύ υψηλό ποσοστό ανησυχίας μεταξύ των ημεδαπών πολιτών για την επίδραση των ξένων εργαζομένων στη διόγκωση της ανεργίας στη χώρα μας και στην κρίση του συστήματος των κοινωνικών υπηρεσιών -ήδη υπάρχουν ορισμένα τέτοια δείγματα στον Τύπο και στην τηλεόραση.

Πρέπει, όμως, να σημειωθεί εδώ ότι συχνά ο ανταγωνισμός για την αγορά εργασίας μεταξύ ημεδαπών πολιτών ενός κράτους και είναι περισσότερο θεωρητικός παρά πραγματικός, αφού αφορά θέσεις εργασίας για τις οποίες δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ των εργαζομένων που διαθέτουν τα τυπικά προσόντα.

Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί γενικά να αμφισβητηθεί ότι οι ξένοι εργαζόμενοι έχουν ένα λειτουργικό ρόλο στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη της χώρας που διαμένουν, υπεισερχόμενοι σε εγκαταλειπόμενες ή δημιουργούμενες νέες θέσεις εργασίας, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην αύξηση ή τουλάχιστον στη διάσωση ενός μέρους του ΑΕΠ και στην επιβίωση ορισμένων επιχειρήσεων και κλάδων και ότι ο ρόλος αυτός θα διευρυνθεί αφού θα προστεθούν με τη φορολόγηση και οι ασφαλιστικές τους εισφορές πολύτιμοι οικονομικοί πόροι στον κρατικό προϋπολογισμό και στα ασφαλιστικά ταμεία.

Στα ζητήματα αυτά είναι φανερό η έλλειψη μιας επαρκούς δημοσιογραφικής πληροφόρησης, που θα ξέρει να εντοπίζει και να εκλαϊκεύει για το μη ειδικευμένο κοινό τα πλεονεκτήματα της απασχόλησης: αλλοδαπού εργατικού δυναμικού για την ελληνική οικονομία, χωρίς να αποσιωπά βέβαια και τα τυχόν μειονεκτήματα, στις πραγματικές τους όμως διαστάσεις.

Σπανίως γίνεται αναφορά στις «κανονικές» όψεις της καθημερινής ζωής των ξένων μεταναστών, τουλάχιστον εκείνων που έχουν ενταχθεί ως ένα βαθμό (ή και πλήρως) στην ελληνική κοινωνία, έχουν μόνιμο επάγγελμα, αναπτύσσουν κοινωνικές σχέσεις, ζουν μια συνηθισμένη οικογενειακή ζωή. Οι μετανάστες αποτελούν αντικείμενο δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος κατά κανόνα μόνο σε θέματα σχετικά με τη μετανάστευση και τα προβλήματα που αυτή δημιουργεί, θα μπορούσε εδώ κανείς να μιλήσει για ένα «συμβολικό εκμηδενισμό» των κανονικών όψεων της καθημερινής ζωής των μεταναστών, που ευνοεί τον υπερτονισμό της εγκληματικής ή αποκλίνουσας συμπεριφοράς τους, για τον οποίο έγινε λόγος παραπάνω.

5.3 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Σύμβαση της UNESCO του 1960 κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση, παρά το γενικό πρόσταγμα που περιέχει (άρθρο 1) προβλέπει σειρά εξαιρέσεων (άρθρο 2) που επιτρέπουν τη διατήρηση διαφορετικών συστημάτων εκπαίδευσης μεταξύ αρρένων και θηλέων, κατά το μέτρο που τα συστήματα αυτά παρέχουν ισοδύναμη εκπαίδευση. Η Σύμβαση του 1979 απαιτεί κατά την οργάνωση της εκπαίδευσης να λαμβάνεται ως κεντρικό κριτήριο η ισότητα (άρθρο 10) και να εξασφαλίζεται η μη διάκριση στην παροχή εκπαίδευσης και την κατάρτιση προγραμμάτων. Η πολιτεία καλείται να προβαίνει σε θεσμικές μεταβολές για την κατάρτιση των στερεοτύπων εκείνων της εκπαίδευσης, που αποδίδουν συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο στη γυναίκα.

Η εθνική ομοιογένεια είναι μύθος κοινός στα εκπαιδευτικά συστήματα όλων των ευρωπαϊκών κρατών και καλλιεργεί μίαν εθνική ταυτότητα στηριγμένη στις αξίες της πολιτισμικής ομοιογένειας και της «διατήρησης» των πολιτισμικών ιδιοτήτων του Έθνους που εμφανίζονται ίδιες, αναλλοίωτες και χωρίς επιδράσεις άλλοι πολιτισμών.

Στα δε σχολικά βιβλία της ιστορίας και Γεωγραφίας, η πολιτισμική ανομοιογένεια παρουσιάζεται σαν φαινόμενο αλλότριο, που υπάρχει, σε άλλες χώρες και αξιολογείται σαν φαινόμενο αρνητικό, γενεσιουργό ταραχών, συγκρούσεων και φαινομένων βίας.

Αυτή η εικόνα του έθνους σαν να ήταν μια αγαπημένη και αρμονική οικογένεια έχει πολλές επιπτώσεις, πολιτικές και άλλες. Ειδικότερα:

—Υποκρύπτει την παρομοίωση της εξουσίας με τους γονείς, που είναι έντονα υποβιβαστική της έννοιας του πολίτη.

—Αποδίδει στο κάθε άτομο τα χαρακτηριστικά της ομάδας και στην ομάδα τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου αντιμετωπίζοντας τα άτομα σαν εναλλάξιμα και απορρίπτοντας τις ατομικές ιδιαιτερότητες.

—Περιθωριοποιεί τις άλλες κοινωνικές ταυτότητες .

— Ανοίγει το δρόμο για την ενδεχόμενη μετατροπή του εθνικισμού σε ρατσισμό.

Επιτείνει ο μύθος της ομοιογένειας τις τάσεις οριοθέτησης και αποκλεισμού των «άλλων», και μάλιστα με αναφορά όχι υποχρεωτικά στη ρητή «κατωτερότητα» αλλά στην πολύ ευκολότερα αποδέκτη ως νόμιμη «διαφορά» τους από «εμάς».

Η λανθάνουσα δηλαδή ταύτιση με την οικογένεια καλλιεργεί δίπλα στην παραδοσιακή μια ξενοφοβία μοντέρνα, άρα πιο δύσκολη να καταπολεμηθεί, που δεν αξιολογεί άμεσα σαν κατώτερες τις «άλλες» ομάδες, αλλά τις αποκλείει ακριβώς σαν «αλλιώτικες» και υπερασπίζεται τις ιδιαιτερότητες της εθνικής ομάδας από την αλλοίωση.

Η έμφαση στην υπεράσπιση της ομοιογένειας παράγει ξενοφοβία και αυτή με τη σειρά της καλλιεργεί αυταρχικές τάσεις στην κοινωνία. Οι φόβοι αλλοίωσης της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας μιας εθνικής ομάδας, είναι ένα από τα πιο κοινά στα έθνη-κράτη, παράγωγα της ξενοφοβίας, δεν εμφανίζεται μόνο σε μικρές και ανίσχυρες ομάδες, αλλά αντίθετα συχνότερα εμφανίζεται σε ομάδες ισχυρές αριθμητικά και κυρίαρχες πολιτισμικά, όπως π.χ. δείχνει η ανάλυση των θέσεων στη Βρετανία ή όπως συμβαίνει στη Γαλλία.

Το θέμα «Για μια παιδεία εναντίον των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων ανάλογα με το φύλο, την φυλή, την θρησκεία, την εθνικότητα ή άλλα ακόμη χαρακτηριστικά», δηλαδή, εναντίον του ρατσισμού με την ευρεία έννοια επιδέχεται ανάλυση σε δυο επίπεδα, τα οποία είναι κατά βάση αλληλένδετο μεταξύ τους:

(α) στο επίπεδο της εξέτασης του πρώτου στόχου, δηλαδή «για μια παιδεία που κοινωνικοποιεί τα άτομα να σκέπτονται χωρίς προκαταλήψεις που οδηγούν σε άδικες διακρίσεις» αλλά και

(β) στο επίπεδο της ανάλυσης ενός δευτέρου στόχου (του οποίου η πραγμάτωση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον βαθμό επιτυχίας του πρώτου στόχου), δηλαδή «για μια πρόσβαση στην παιδεία (Πανεπιστήμια, ΤΕΙ κ.λπ.), χωρίς άδικες διακρίσεις.

Τα εκπαιδευτικά συστήματα μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση των γνώσεων που αφορούν την πολιτισμική ποικιλομορφία, προωθώντας το σεβασμό όλων των προσώπων, ανεξαρτήτως της πολιτισμικής τους καταγωγής και των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και αναπτύσσοντας τη διδασκαλία της ιστορίας και των επιστημών του ανθρώπου μπορεί να εντείνει τη συνειδητοποίηση της

παγκόσμιας πολιτισμικής ποικιλομορφίας προς το σκοπό της εξάλειψης των στερεοτύπων.

Οι εκπαιδευτικοί με τη σειρά τους, παίζουν σημαντικότερο ρόλο για τη διαμόρφωση της στάσης των μαθητών από την νεαρή ηλικία. Οι ανταλλαγές εμπειριών, με σκοπό την αξιοποίηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας μεταξύ διάφορων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, συμβάλλουν στη βελτίωση της συνεργασίας στην εκπαίδευση.

Ωστόσο, τα σχολεία από μόνα τους δεν μπορούν να επιλύσουν τα συγκεκριμένα προβλήματα. Για το λόγο αυτό, επιβάλλεται η συνεργασία μεταξύ των σχολείων και του περιβάλλοντός τους. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, και ιδίως τα σχολεία, μπορούν να προωθήσουν τρόπους σύμπραξης αντιπροσώπων γονέων, διδασκόντων και παιδιών, πράγμα που θα βελτιώσει την ποιότητα της διδασκαλίας στις διάφορες σχολικές δραστηριότητες και θα δώσει τη δυνατότητα στα σχολεία να είναι τόπος συνάντησης οικογενειών διαφορετικών προελεύσεων.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί και ο ρόλος των Μέσω Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ). Το πρόβλημα έγκειται στο ότι οι επιθέσεις κατά μεταναστών δεν θεωρούνται πράξεις αποτροπιασμού. Οι δημοσιογράφοι δεν δίνουν την απαιτούμενη προσοχή στο θέμα. Ευθύς ρατσιστικός λόγος άλλοτε εκπέμπεται από τα Μ.Μ.Ε. ή γράφεται στα Μέσα, άλλοτε υπάρχει και πλάγιος. Έτσι ενισχύουν τις ξενοφοβικές τάσεις. Κατασκευάζουν αναπόφευκτα την εθνικότητα παραβατών ως αλλοδαπών σε περιπτώσεις που ήταν άγνωστη. Έτσι παρέμεινε ότι στην εγκληματικότητα το μεγαλύτερο ποσοστό το κατέχουν αλλοδαποί. Αυτό συνέβαλε στην καλλιέργεια φοβίας σε μεγάλα στρώματα πληθυσμού.

Τα ΜΜΕ θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας με την δημιουργία ενός σχεδίου δράσης, καθώς αποτελούν φορείς διαμόρφωσης και επηρεασμού της κοινής γνώμης, για την καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων που δυσκολεύουν την πρόσβαση αυτών των ομάδων στην αγορά εργασίας. Θα μπορούσαν να προβούν στις ακόλουθες ενέργειες:

- στην παραγωγή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών εκπομπών και σποτ – που θα μεταδίδονται από τους τηλεοπτικούς σταθμούς με τη δυναμική συμμετοχή ατόμων από τις ομάδες στόχου. Στις εκπομπές θα συμμετέχουν άτομα των ομάδων στόχου, όπου θα έχουν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τα ζητήματα που τους αφορούν, γνωστοποιώντας τα σε όλη την κοινωνία.

- στην υλοποίηση διακρατικού σχεδίου, όπου θα δοθεί η δυνατότητα σε εκπροσώπους όλων των κοινωνικών ομάδων να έλθουν σε επαφή με αντίστοιχους εκπροσώπους των διακρατικών φορέων, έτσι ώστε να αυξηθεί η ουσιαστική ενεργοποίησή τους και ως προς τον τομέα των κοινωνικών διεκδικήσεων, αλλά και ως προς τον τομέα της απασχόλησής τους.
- στην ανάπτυξη και εφαρμογή του Equality Audit in the Media και του Κώδικα Εφαρμογής Πολιτικών ενάντια στις Διακρίσεις στα ΜΜΕ
- στη δημιουργία ανοιχτής γραμμής τηλε-πληροφόρησης και τηλε-συμβουλευτικής για τις ιδιαιτερότητες όλων των κοινωνικών ομάδων.
- στην παραγωγή και προβολή ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών κι εντύπων, που θα βοηθήσουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων και θα προωθήσουν το σεβασμό στη διαφορετικότητα
- στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των διαμορφωτών της, καθώς και κοινωνικών εταίρων και φορέων στο ζήτημα της καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξеноφοβίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας.

Οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί είναι οργανώσεις και επιτροπές μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και κοινής ωφέλειας σωματεία., που έχουν ως καθήκοντα μεταξύ άλλων την εκπαίδευση και ενημέρωση του κοινού, τη διερεύνηση και αναφορά προς τις αρμόδιες αρχές καταγγελιών που αφορούν διακρίσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ανάπτυξη πολιτικών και νομοθεσιών, ιδίως μέσω της επίλυσης υποθέσεων που αφορούν καταγγελίες για διακρίσεις ή παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υπόκεινται στους νόμους των κρατών μελών, της διενέργειας δημόσιων ανακρίσεων σε θέματα εθνικής σημασίας, όπως την βίαιη απομάκρυνση των παιδιών των ανιθαγενών από τις οικογένειές τους και τα δικαιώματα των παιδιών που βρίσκονται σε κέντρα κράτησης μεταναστών, της ανάπτυξης προγραμμάτων εκπαίδευσης και πληροφοριακού υλικού για τα ανθρώπινα δικαιώματα για σχολεία, τόπους εργασίας και την κοινότητα, της παροχής ανεξάρτητων εισηγήσεων για να βοηθηθούν τα δικαστήρια σε υποθέσεις που αφορούν αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εισηγήσεων στα Κοινοβούλια και τις Κυβερνήσεις για την ανάπτυξη νόμων, προγραμμάτων και πολιτικών, καθώς και της εν γένει ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου. Του σκοπούς αυτούς επιτυγχάνουν μέσω της συνεργασίας με διάφορους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς

και κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι δάσκαλοι και οι μαθητές, οι εργοδότες και οι νομικοί.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι φαινόμενα βαθιά ριζωμένα στην ανθρώπινη κοινωνία, ακόμη και στην παράδοση. Η καταπολέμησή τους παρουσιάζεται ως μια ουτοπία και ένα θέμα που δεν αφορά τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, αλλά μόνον τους «ξένους».

Όμως, πολλά μέτρα μπορούν να ληφθούν και ενέργειες να γίνουν, ξεκινώντας από την πηγή του προβλήματος της διαιώνισης του φαινομένου. Σαν χώρο εκκίνησης πρέπει να δούμε τον πυρήνα της οικογένειας, να επεκταθούμε στις ομάδες των ανθρώπων, τις «μικρο-κοινωνίες» της γειτονιάς, του επαγγελματικού περιβάλλοντος, του προσωπικού μας περιβάλλοντος και να αντιμετωπίσουμε το θέμα ως κοινωνικό, συλλογικό φαινόμενο που απασχολεί όλους τους ανθρώπους και όχι μόνο τους «ξένους» ή τους «άλλους». Η συλλογική αυτή αντιμετώπιση απαιτεί τη λήψη δραστικών μέτρων πρόληψης, εκπαίδευσης και καταστολής, ιδίως σε διεθνές επίπεδο. Μέσω μιας κοινής γραμμής και πολιτικής που θα εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη, μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος. Η παγκοσμιοποίηση έθεσε το πρόβλημα του ρατσισμού σε θέμα όλων των κρατών, σε ζήτημα όλων των «πολιτών του κόσμου». Η παιδεία θα είναι το σημείο έναρξης και ο μοχλός της προσπάθειας για την αλλαγή της αντιμετώπισης των ανθρώπων απέναντι στο «ξένο» και το «διαφορετικό» και στην κοινωνικοποίηση των ανθρώπων.

Τέλος αυστηρά μέτρα εφαρμόσιμα στην πράξη και όχι απλά στην θεωρία πρέπει να ληφθούν και για την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους αλλά και της δυνατότητας σε όλους να απολαμβάνουν και να μπορούν να ασκούν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους. Η θέσπιση κανόνων υποχρεωτικών και όχι απλά υποσχέσεων και παραινήσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και η ίδρυση οργανισμών εποπτείας της εφαρμογής αυτών των ρυθμίσεων είναι μια καλή αρχή, μια ακόμη λύση για την καταπολέμηση και τελικά την εξάλειψη των φαινομένων του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

1. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΕΥ., ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ / ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 1991
2. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ Ι., «ΟΙ ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ» ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ 2002
3. ΚΤΙΣΤΑΚΗΣ Γ., «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΠΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ» ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ, ΑΘΗΝΑ 2001
4. ΝΑΣΚΟΥ – ΠΕΡΡΑΚΗ Π., «ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ» ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ 2000
5. ΠΟΥΛΗ ΠΑΝΑΓ. Ε., ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΣΜΩΝ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Α.Ε., ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2004
6. ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ Ν., «ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΣΑΛΟΔΟΞΙΑΣ» ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ 2000

INTERNET

WWW.ECRI.COE.INT
WWW.EVROPAIKA.EL.ASP
WWW.EUROPA.GR
WWW.EUROPARL.EUROPA.EU
WWW.GOOGLE.GR
WWW.OLOIISOI.GR